

Závěrečný dokument

Synoda 2021-2024 Evropské kontinentální setkání Praha 5.-12. února 2023

Obsah

PŘEDMLUVA	3
ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY	4
ZÁVĚREČNÝ DOKUMENT	6
1. ÚVOD: ZKUŠENOST EVROPSKÉHO SYNODÁLNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ	6
1.1 Složení kontinentálního shromáždění a způsob práce.....	7
1.2 Několik charakteristik kontextu, ve kterém žije církev na evropském kontinentu	8
2. ZA CÍRKEV SYNODÁLNÍ V EVROPSKÉ PERSPEKTIVĚ	10
2.1 Na cestě s Kristem, naplnění jeho Duchem	10
2.2 Potřeba znovuobjevení společné křestní důstojnosti	11
2.3 Synodalita ve službě misie	11
2.4 Růst jako církev dialogu	12
2.5 Čelit otevřeným ranám, překonávat předsudky, smířit paměť.....	13
2.6 Zvláštní pozornost věnovaná rodinám, ženám a mladým lidem.....	15
2.7 Přijmout synodální metodu do církevních struktur a procesů	16
3. EVROPSKÉ CÍRKVE TVÁŘÍ V TVÁŘ SYNODALITĚ: OTAZNÍKY A NAPĚTÍ.....	17
3.1 Pravda a milosrdenství	17
3.2 Tradice a „aggiornamento“	18
3.3 Liturgie jako ústřední bod k pozorování napětí v církvi.....	19
3.4 Jak rozumět poslání církve	20
3.5 Zodpovědnost všech v rozmanitosti charismat a služeb	21
3.6 Výkon autority v synodální církvi	22
3.7 Jednota v rozmanitosti: mezi místní a celosvětovou rovinou	23
4. VÝHLEDY A PRIORITY.....	24
ZÁVĚREČNÉ VYJÁDŘENÍ BISKUPŮ	25
PŘÍLOHA A: PROGRAM JEDNÁNÍ	26
PŘÍLOHA B: SEZNAM ÚČASTNÍKŮ	35

Předmluva

Tento dokument v sobě zahrnuje několik závěrečných dokumentů Evropského kontinentálního shromáždění, které se konalo v Praze ve dnech 5.-12. února 2023, a to zejména následující:

1. **Závěrečné poznámky**, schválené Evropským kontinentálním shromážděním v poslední den setkání (9. února), které byly bezprostředně rozeslány účastníkům setkání. Tyto poznámky představují určitou *executive summary* širšího závěrečného dokumentu.
2. **Závěrečný dokument**, jehož náčrt byl schválen účastníky Evropského kontinentálního setkání v průběhu posledního dne jednání (9. února) a do kterého byly následně redakčním týmem začleněny připomínky zaslané po diskuzi v poslední den shromáždění.
3. **Závěrečné vyjádření biskupů**, schválené na závěr Setkání předsedů biskupských konferencí (11. února), které bylo následně bezprostředně zveřejněno.
4. **Seznam účastníků** (Příloha A)
5. **Program setkání** (Příloha B)

Všechny tyto dokumenty, spolu s dalšími informacemi týkajícími se Evropského kontinentálního setkání, jsou dostupné na webu <https://prague.synod2023.org/> a na webu CCEE www.ccee.eu.

Závěrečné poznámky

Prožili jsme čtyři dny v naslouchání a dialogu na základě ohlasů, které v církvích, z nichž pocházíme, vyvolal *Pracovní dokument pro kontinentální etapu*. Jako Evropské kontinentální shromáždění si uvědomujeme, že jsme prostřednictvím synodální metody získali hluboce duchovní zkušenost.

Za tento dar děkujeme Duchu, který nás vedl, a tento dar zde chceme sdílet. Prohloubili jsme poznatky, které církevní společenství na našem kontinentu získala díky synodálnímu procesu, ale také napětí a otázky, před nimiž se církev v Evropě ocitá.¹

Pocítili jsme ale především znovu bolest ran, které poznamenaly naše nedávné dějiny, počínaje těmi, které církev zapříčinila zneužíváním způsobeným osobami zastávajícími v církvi nějakou službu nebo úrad, a konče těmi, které jsou vyprovokovány bezohledným násilím v podobě agresivní války, která trýzní Ukrajinu, anebo zemětřesení, které zpusťořilo Turecko a Sýrii.

Naše práce byla plodná a strhující, i když se jí nevyhnuly problémy a těžkosti. Umožnila nám však pohlédnout do očí evropské církve se všim jejím bohatstvím v podobě dvou velkých tradic, latinské a východní. S postupně rostoucím vědomím vnímáme, že dnes můžeme říct: Naše církev je krásná, je nositelkou rozmanitosti, která je našim bohatstvím. Nyní cítíme, že církev milujeme ještě intenzivněji, a to navzdory zraněním, která způsobila a pro která musí žádat odpuštění, aby mohla dojít k opravdovému smíření, k uzdravení paměti a k přijetí zraněných. Jsme přesvědčeni, že tyto pocity naplňují také srdce všech těch, kteří se od září 2021 účastnili putování Synody 2021-2024.

V průběhu tohoto shromáždění jsme prožívali duchovní zkušenost, která nám dala poprvé v dějinách zakusit, že je možné se setkat, naslouchat si a vést dialog, který vychází z našich odlišností a překonává mnohé překážky, zdi a bariéry, které si neseme z našich dějin. Je třeba, abychom milovali rozmanitost přítomnou v naší církvi a abychom se podporovali ve vzájemné úctě, silní ve víře v našeho Pána a v moc jeho Ducha.

Z tohoto důvodu toužíme, aby naše synodální putování pokračovalo i nadále. Více než jen za metodu považujeme toto putování za životní styl naší církve, společného rozlišování i rozlišování znamení doby. Zcela konkrétně toužíme po tom, aby toto kontinentální shromáždění nezůstalo jednorázovou zkušeností, ale aby se stalo pravidelným setkáváním, založeným na přijetí synodální metody, prostupující církevní struktury a postupy na všech jejích úrovních. Touto cestou bude možné zabývat se tématy, ve kterých ještě musí naše úsilí dozrát a zesílit: doprovázení zraněných osob, začlenění mládeže a žen, otevřenost k učení se od marginalizovaných osob atd.

Synodální styl také umožňuje, abychom řeřili různá napětí z misijní perspektivy, aniž bychom zůstali paralyzováni strachem, ale naopak abychom z nich čerpali sílu k další cestě. V průběhu naší práce se objevila zejména dvě napětí. Tím prvním je snaha o jednotu v rozmanitosti bez toho, abychom byli pohlceni uniformitou. Tím druhým je otevřenost k přijetí, jako svědectví

¹ Svědectvím této práce bude rozsáhlejší dokument, který bude zaslán Generálním sekretariátem Synody jako příspěvek k dalším krokům v synodálním procesu na základě redakce *Instrumentum laboris* synodálního shromáždění v říjnu 2023. Spolu s dalšími informacemi o naší práci a se záznamem plenárních zasedání bude tento dokument dostupný na webové stránce kontinentálního shromáždění v Praze, <https://prague.synod2023.org>, a na webech biskupských konferencí, které tento dokument zveřejní v překladech do národních jazyků.

bezpodmínečné lásky Otce ke svým dětem, spojená s odvahou k hlásání pravdy evangelia v její celistvosti: vždyť Bůh slibuje, že „milosrdenství a věrnost se setkají“ (Žl 85,11).

Uvědomujeme si, že toto vše je možné uskutečnit, protože jsme tuto zkušenost zažili v průběhu tohoto shromáždění, ale ještě mnohem více proto, že o tom svědčí život církví, z nichž pocházíme. V této souvislosti máme na mysli zejména ekumenický a mezináboženský dialog, který tak silně zazníval v průběhu naší práce. Ale především věříme, že to vše je možné jako projev milosti: budovat stále více synodální církev je cestou, jak vyjádřit rovnost důstojnosti všech členů církve, která je založena na křtu, jímž se stáváme Božími dětmi a částmi Kristova těla, jako osoby spoluzodpovědné za společné dílo evangelizace, které Pán svěřuje své církvi.

Věříme, že pokračování Synody 2021–2024 nás může podporovat a doprovázet, zejména pokud na úrovni synodálního shromáždění dojde k projednání některých priorit:

- Prohloubení praxe, teologie a interpretace synodality. Je nutné, abychom objevili to, co je starobylého původu a přináleží k vlastní povaze církve, a přesto je stále nové. To je naším úkolem. Děláme první kroky na cestě, která se otevírá právě tím, že po ní kráčíme.
- Zabývat se významem cele služebné církve, jako horizontem další reflexe o charismatech a službách (svěcených i nesvěcených osob) a o vztazích mezi nimi.
- Zkoumat způsoby synodální podoby autority, tj. služby doprovázení církevních společenství a ochrany jednoty.
- Vyjasnit kritéria rozlišování v synodálním procesu a také jaká rozhodnutí přísluší dané rovině života církve, od místní církve po všeobecnou.
- Přijmout konkrétní a odvážná rozhodnutí o úloze žen v církvi a o jejich intenzivnějším zapojení na všech rovinách života církve, včetně jejich účasti v rozhodovacích procesech (tvorba a přijímání rozhodnutí).
- Zvážit napětí ohledně liturgie tak, aby se v synodálním duchu stala eucharistie pramenem společenství.
- Formovat k synodalitě celý Boží lid, zejména s ohledem na rozlišování znamení doby a s ohledem na naplnění společného poslání církve.
- Obnovit živý smysl pro misii církve tím, že bude překonána propast mezi vírou a kulturou tak, aby bylo možné přinášet evangelium způsobem srozumitelným a blízkým lidem. Proto je třeba nacházet jazyk účinně spojující tradici a obnovu. Především je však třeba putovat společně s lidmi, a nejen o nich anebo k nim hovořit. Duch nás vybízí, abychom v Evropě naslouchali volání chudých a volání země, zejména zoufalému volání obětí války, které vyžadují spravedlivý mír.

Milovat církev a bohatství její rozmanitosti není žádným samoučelným sentimentalismem. Církev je krásná, protože takovou ji chce mít Pán, aby naplnila poslání, které jí svěřil: hlásat evangelium a zvat všechny ženy a muže ke vstupu do společenství, účasti a poslání, které jsou důvodem existence církve, oživované stálou přítomností Ducha. Milovat naši evropskou církev proto znamená obnovit naše úsilí v nesení tohoto závazku také na našem kontinentu, v prostředí, které je poznamenané tolika nám známými odlišnostmi.

Pokračování našeho synodálního putování svěřujeme svatým patronům a mučedníkům Evropy.

Adsumus Sancte Spiritu!

Závěrečný dokument

1. Úvod: Zkušenost Evropského synodálního shromáždění

1. Evropské synodální shromáždění se konalo v Praze v rámci cesty započaté v roce 2021: Synoda 2021-2024 nazvaná “Za církev synodální: Společenství, spoluúčast, poslání.” Plody první fáze této synody, zaměřené na konzultaci Božího lidu, které se účastnily miliony osob, byly shrnuty v *Pracovním dokumentu pro kontinentální etapu* (DKE). Tento dokument byl představen našim lokálním církvím – tak jako všem církvím na dalších kontinentech – se záměrem shromáždit jejich podněty a umožnit dialog mezi církvemi v Evropě.

2. Jednalo se o první zkušenost, ve které Boží lid na evropském kontinentu – biskupové, kněží, jáhni, zasvěcené osoby, laici – shromáždil k vzájemnému naslouchání a k dialogu, a to v atmosféře modlitby a naslouchání Božímu slovu.² Šlo o novou a nečekanou zkušenost. Během těchto dnů společné práce znovu ožila a ještě se znásobila radost z života v církvi, kterou jsme již zakusili v průběhu diecézní fáze. Každý z nás měl možnost stanout tvář v tvář rozmanitým zkušenostem a společně jsme objevili naši věrnost Kristu. Jistěže tu a tam zakoušíme napětí a nejasnosti, ale jsme si pevně vědomi toho, že na základě společné víry v Pána můžeme pokračovat a dál jít společně. Na závěr čtyř dnů naslouchání a dialogu vycházejícího z reakcí na DKE a ze zkušeností našich církví si jako evropské kontinentální shromáždění uvědomujeme, že jsme díky synodální metodě prožili hluboce duchovní zkušenost.

3. Prohloubili jsme intuice církevních společenství našeho kontinentu, které uzrály díky synodálnímu procesu, stejně jako napětí a otazníky, před kterými se evropské církve ocitají. Tato práce byla plodná a strhující, i když se jí nevyhnuły problémy a těžkosti. Umožnila nám však pohlédnout do očí evropské církve, se vším jejím bohatstvím v podobě dvou velkých tradic, latinské a východní. Na této cestě vzájemného naslouchání jsme pochopili, že můžeme být sjednoceni v rozmanitosti: “Odlišnosti, které přetrvávají - z historických nebo kulturních důvodů, z důvodů tradic a sociálních a náboženských kontextů - jsou velkým bohatstvím. Zakusili jsme krásu dialogu v jeho 360 stupních, nejen mezi východem a západem, ale také mezi severem a jihem; to znamená: od Kypru a Malty až po severské země. Dochází zde k výměně drahocenných darů plodících bratrství a směřujících nás k misi” (Volný příspěvek pozvaného hosta).

4. S vědomím, které rostlo v průběhu tohoto shromáždění, dnes můžeme potvrdit, že naše církev je krásná a je nositelkou rozmanitosti, jež je zároveň naším bohatstvím. Nyní cítíme, že církev milujeme ještě intenzivněji, a to navzdory zraněním, která způsobila a za která musí žádat odpuštění, aby mohla dojít k opravdovému smíření, k uzdravení paměti a k přijetí zraněných. Jsme přesvědčeni, že tyto pocity naplňují také srdce všech těch, kteří se od září 2021 účastnili putování Synody 2021-2024.

² CCEE a UCESM (Unie evropských konferencí vyšších představených) přizvali společenství kontemplativního života na celém kontinentu k doprovázení jednání v průběhu shromáždění modlitbou, zejména permanentní tichou adorací.

1.1 Složení kontinentálního shromáždění a způsob práce

5. Církve v Evropě charakterizuje velká jazyková, kulturní a liturgická rozmanitost. Evropského kontinentálního setkání se účastnilo 200 osob: 140 delegátů z 39 členů CCEE (každá biskupská konference mohla jmenovat až čtyři účastníky), k nimž se připojilo 42 pozvaných osob, reprezentujících generální sekretariát Synody, jednotlivé komise CCEE, rozličné instituce, asociace a hnutí v katolické církvi působící na našem kontinentu. Krom toho nominoval každý člen CCEE až deset delegátů (celkově 269 účastníků), kteří se účastnili společné práce prostřednictvím online pracovních skupin. Pro usnadnění práce byli přítomni také další zástupci Sekretariátu CCEE a Generálního sekretariátu České biskupské konference, redakční tým tohoto dokumentu a mediální tým.³

6. Poté co byl publikován DKE, mělo v každé místní církvi dojít ke shromáždění zpětné reakce na tento dokument. Každá místní církev proto předtím zorganizovala shromáždění příspěvků k DKE takovým způsobem, jaký byl v místních podmínkách možný. Každá národní delegace s sebou přinesla výsledky přípravné práce v podobě příspěvků a reakcí na DKE shromážděné v každé místní církvi, na základě otázek formulovaných v čl. 106 DKE.

7. Jednání Evropského kontinentálního setkání v Praze probíhalo v pěti jazycích (anglicky, francouzsky, italsky, německy a polsky). Po úvodní části bylo jednání⁴ rozděleno do tří částí, z nichž každá byla rozvržena jako rozsáhlejší duchovní konverzace: ujmouti se slova ze strany národních delegací v plenárním shromáždění; sdílení postřehů v pracovních skupinách; opětovné vyjádření a shromáždění sdílených podnětů v plenárním shromáždění (závěry skupin a příspěvky jednotlivců). Také online delegáti byli rozděleni do skupin, jejichž závěry byly předneseny v plenárním shromáždění.

8. Pro zajištění maximální transparentnosti a s cílem zabezpečit co nejširší možné zapojení byly všechny části plenárního setkání Evropského kontinentálního shromáždění v Praze přenášeny živě online a jejich záznam je i nadále dostupný na kanálu YouTube Tiskového střediska CCEE na webu <<https://www.youtube.com/@CCEEMediaoffice/streams>>. Text delegací a dalších příspěvků, proslovů, homilií a závěrů pracovních skupin jsou dostupné na oficiálním webu Evropského kontinentálního setkání: <<https://prague.synod2023.org/>>. Z těchto materiálů pocházejí citace, které jsou obsaženy v tomto dokumentu,⁵ který se tak snaží o vykreslení bohatství a živosti vzájemného sdílení skrze slova těch, kdo se tohoto shromáždění účastnili. Tyto citace byly vybrány nikoliv z důvodu zastávání jednoho konkrétního názoru, nýbrž proto, že výstižně a jasně vyjadřují konkrétní názory vyjádřené také v jiných příspěvcích.⁶

9. Tento dokument byl sepsán redakčním týmem k tomu pověřeným předsednictvem CCEE, a to na základě naslouchání všem příspěvkům, proslovům a závěrům v průběhu jednání a na základě metody, doporučené Generálním sekretariátem Synody. První návrh tohoto dokumentu byl čten

³ Komplettní seznam účastníků je k dispozici v Příloze A.

⁴ Podrobný program jednání je k dispozici v Příloze B.

⁵ Co se týká členů CCEE, uvádí se pouze jméno země s výjimkou Mukačevské eparchie, Ukrajiny (zde rozlišena řeckokatolická církev a latinská církev) a dvě mezinárodní biskupské konference: Severské země (Švédsko, Dánsko, Norsko, Finsko, Island) a Mezinárodní biskupská konference svatých Cyrila a Metoděje (Srbsko, Severní Makedonie, Černá Hora a Kosovo). Dále jsou uváděny citace pracovních skupin podle jazyka, v němž pracovaly.

⁶ Při pročítání těchto citací je třeba brát v úvahu, že se často jedná o překlad textu původně formulovaného ve vlastní řeči do jednoho z pěti pracovních jazyků kontinentálního shromáždění.

během posledního dne práce kontinentálního shromáždění a byl tímto shromážděním schválen. Následně byly shromážděny další reakce a podněty k zapracování, a to jak v průběhu samotného shromáždění, tak i dalším zasíláním psaných textů. Redakční tým všechny tyto příspěvky prostudoval a zapracoval do vznikajícího dokumentu tak, aby mohl být prezentován ve výsledné podobě.

10. Záměrem tohoto dokumentu je poskytnout ucelené shrnutí veškerého jednání v průběhu Evropského kontinentálního shromáždění a poskytnout tak příspěvek evropských církví dialogu na celosvětové úrovni s výhledem na sepsání *Instrumentum laboris* synodálního shromáždění v říjnu 2023. Dokument proto uvádí hlavní poznatky a shody, ale také odlišnosti a napětí, které bylo možné zaznamenat. To vše s cílem poskytnout prioritní témata, která by měla být předložena synodálnímu shromáždění v říjnu 2023 k dalšímu rozlišování. Jedná se o závěr, který Evropské kontinentální shromáždění přijalo jako věrně vyjadřující jeho práci. Dokument proto neposkytuje teologická řešení a interpretace, ale spíše prezentuje napětí, která vyvstala v průběhu jednání místních církví. Proto tento dokument nemá být vykládán jako definitivní stanovisko anebo naznačení směru vývoje evropských církví v otázkách, které jsou postoupeny k rozlišování v následujících etapách synodálního procesu.

11. Po krátkém pojednání o některých základních kontextuálních otázkách, ve kterých žijí evropské církve, jejichž postřehy byly vyjádřeny v průběhu kontinentálního setkání v Praze, tento text pokračuje nastíněním sedmi podnětů, skrze které je možné vytyčit cestu k synodální církvi z evropské perspektivy, a následně sedmi napětí, které evropské církve na této cestě pociťují. Tento text je uzavřen formulováním toho, co evropské církve považují za priority pro jednání synodálního shromáždění v říjnu 2023.

1.2 Několik charakteristik kontextu, ve kterém žije církve na evropském kontinentu

12. V průběhu jednání Evropského kontinentálního shromáždění jsme se dozvěděli o dramatickém zemětřesení, které zasáhlo jižní Turecko a severní Sýrii dne 6. února 2023. Během tohoto zemětřesení zemřely desítky tisíc osob. Proto toto synodální shromáždění vyjadřuje vlastní solidaritu těm, kdo byli zasaženi tímto zemětřesením.

13. Evropský kontinent je hluboce zasažen bolestí a utrpením způsobeným agresivní válkou proti Ukrajině, která vypukla v loňském roce. Toto shromáždění bylo hluboce dojata přítomností osob z postiženého území. Tato situace vyvolala nové otázky: “Bylo by dobré, kdybychom se společně s celou církví zamysleli nad tím, jak ukázat Krista ve válečných a post-konfliktních podmínkách. Jak oslovit lidi postižené násilím a znásilněním s radostnou zvěstí evangelia?” (Ukrajina, latinská církve).

14. Evropské církve jsou hluboce zasažené krizí způsobenou sexuálními zneužíváními i dalšími druhy zneužívání. Bylo především zdůrazněno, že odvážný hlas obětí “vstoupil do nitra toho, co je nutné pro naše církve: obrácení” (Irsko). Jelikož je v sázce důvěryhodnost celé církve, je třeba se zabývat případy zneužívání a ranami, které způsobují, jakož i otázkou jejich řešení ze strany církevní autority.

15. Synodální zkušenost se odehrává uvnitř specifického kontextu, který charakterizuje evropské církve na základě jejich odlišností, a tak dochází k tvoření napětí mezi dvěma částmi: Mezi východní a západní Evropou, což lze označit za dědictví rozdělení kontinentu na dva protichůdné bloky v závěru druhé světové války, ale také mezi severní a jižní Evropou, tedy mezi zeměmi se silnou katolickou tradicí a zeměmi, ve kterých jsou katoličtí křesťané anebo křesťané vůbec menšinou. Každopádně průběh tohoto shromáždění ukazuje mnohem barvitější obraz Evropy a evropských církví než tradiční stereotypy velkých protichůdných homogenních bloků. Konfesní pluralismus křesťanů, který již po staletí charakterizuje Evropu, je dnes půdou, na které vznikají rozmanité ekumenické iniciativy, počínaje ekumenismem praxe.

16. Náboženský kontext současné Evropy je poznamenán zejména sekularizací: „Naše bohatá evropská křesťanská tradice si je vědoma, že se pohybuje v kontextu výrazné sekularizace. Proto je třeba hledat nové cesty k vyjádření touhy „vyjít vstříc všem lidem se zažehnutou lampou evangelia““ (Malta). „Negativní postoj, který odsuzuje svět a společnost, je neplodný. Můžeme mnohé světu nabídnout, ale také od světa mnohé přijmout. Otevření se světu nám může pomoci k lepšímu pochopení evangelia. (...) Synodální proces nás vybízí k porozumění znamením doby, chápaným jako znamení současné sekularizované společnosti“ (Belgie). Mezi aktuálními výzvami se nachází nutnost zapojení se do „dialogu se současnou kulturou a myšlením o tématech, jako jsou umělá inteligence, robotika nebo otázky spojené s genderovou identitou (LGBTQIA+)“ (Portugalsko). Navzdory obtížím s tím spojeným je synodální proces vnímán jako příležitost uprostřed sekularizované společnosti: „Rozšířením našeho stanu musíme být schopni doprovázet co nejvíce lidí na cestě jejich křesťanské zkušenosti“ (Monako).

17. Evropské církve se musejí potýkat také s problematikou migrace. Ať je tato migrace zapříčiněna útrapami válek anebo ekonomické situace, fenomén migrace ochuzuje také křesťanská společenství o jejich členy, oslabuje samotná tato společenství a činí je téměř bezvýznamnými. Některá tato společenství „jsou ohrožena zánikem a přerušením předávání víry, zejména z důvodu chudoby a fenoménu migrace“ (Moldávie). V jiných zemích se naopak křesťanská společenství potýkají s přílivem nečekaného množství migrantů, kteří někdy tvoří významné většiny: „Nová situace katolické církve v Řecku: 50.000 řeckých katolíků a 150.000 křesťanů z řad imigrantů a uprchlíků (...) V některých farnostech pak tito lidé tvoří většinu (95% ve 3 farnostech v centru Athén a na ostrovech Rhodos a Mykonos), zatímco místní jsou v menšině. Stovky afrických uprchlíků zde žijí ilegálně bez dokumentů. Jiné farnosti vykazují mnohonárodnostní složení. Pouze na ostrovech, kde katolíci žijí již po staletí, jsou všichni Řekové. Tento problém zhoršuje skutečnost, že tisíce imigrantů žijí ve městech, vesnicích a na ostrovech bez přítomnosti katolického kněze, a proto bez života katolické církve“ (Řecko).

18. Opakovaně bylo zdůrazňováno, že církve v Evropě jsou církvemi mučedníků, což bylo podpořeno také požadavkem k vytvoření společného evropského martyrologia „k rozšíření připomínky mučedníků našeho kontinentu, abychom se nechali vést jejich svědectvím v růstu víry a věrnosti naší křesťanské a katolické identity“ (volný příspěvek pozvaného hosta).

19. Uprostřed těchto komplexních výzev vyjádřila většina delegací nutnost oživit naslouchání Božímu slovu: „Je nezbytné, aby církev dala Božímu slovu veškerý prostor, který zasluhuje; aby znovu začlenila duchovní rozměr do svého každodenního života, do všech pastoračních aktivit a do všech aktivit výkonu autority“ (Francie).

2. Za církev synodální v evropské perspektivě

20. Diskuse a výměna názorů na základě DKE vedly k pojmenování sedmi bodů pro budování synodální církve v evropské perspektivě. Jedná se o sdílené intuice, kterými se můžeme všichni nechat inspirovat a které lze uvést do života v konkrétních místních podmínkách: 1) duchovní dimenze synodality z pohledu neustálého obrácení se ke Kristu; 2) znovuobjevení společné křestní důstojnosti a jejích důsledků; 3) vnitřní vztah mezi synodalitou a misí; 4) dialog jako životní styl církve; 5) závazek k překonání předsudků a k usmíření paměti; 6) přednostní pozornost vůči rodinám, ženám a mladým lidem; 7) přijetí synodální metody na rovině všech církevních procesů.

2.1 Na cestě s Kristem, naplnění jeho Duchem

21. Styl Ježíšova života a jeho kenotická existence ve službě lidstvu je cestou, kterou může přijmout každý křesťan a každé křesťanské společenství: „Obrácení, chápané jako vnitřní i vnější připodobnění se sloužícímu Kristu, by mělo být prvním i posledním kritériem synodálního putování, které bude stylem života církve budoucnosti“ (Turecko). Samotný pojem „synoda“ odkazuje na Ježíšovu osobu: „Během našeho synodálního putování byl zdůrazněn obraz církve jako společenství všech věřících v Krista. Věřící, kteří jsou s Kristem, který o sobě řekl: Já jsem ‚hodos‘ = cesta (a také: pravda a život). (...) Křesťané jsou proto ‚synodoi‘ (Ignác z Antiochie). A proto je synodalita na prvním místě ‚spolu-křesťanstvím‘. Ti, kdo jsou ‚synodoi‘, jsou zejména ‚spolu-křesťany‘. Právě proto, že jsou s Kristem a vždy pouze na tomto christologickém základu, jsou všichni pokřtěni ‚synodoi‘ v čase spásy, v následování Krista a ve službě bratřím a sestrám, v jejich putování za vzkříšeným Kristem“ (Bosna a Hercegovina).

22. Mnohé příspěvky v plenárním shromáždění i v pracovních skupinách shodně vyjadřovaly, že hlavním protagonistou a hnací silou synodálního putování je Duch Svátý. Tuto skutečnost zdůraznil ve svém úvodním duchovním zamyšlení také český teolog Tomáš Halík: „Zejména skrze spiritualitu – duchovní zkušenost jednotlivých věřících i celé církve – nás postupně Duch uvádí do plnosti pravdy.“ Tuto skutečnost jsme zakusili přímo v průběhu pražského shromáždění při meditaci nad ikonou Letnic, kterou představila slovenská delegace: všichni přítomní jsou sjednoceni, byť je barva jejich oděvů odlišná. Tento obraz reflektuje naši zkušenost: Rozmanitost názorů není ohrožením vyjádřené touhy být věrní Kristu a spolu se účastnit budování církve skrze jednotu v rozmanitosti, vedení Duchem Svatým, *cum Petro* a *sub Petro* (spolu s nástupcem apoštola Petra a pod jeho vedením).

23. Postupovat synodálně od nás vyžaduje „uchovávat schopnost rozlišování, aby církev mohla být stále místem osobního a komunitního setkání s Ježíšem a jeho evangeliem, místem ve kterém se rodí misie“ (Portugalsko). Je-li na jedné straně Kristus naším vzorem a Duch Svátý je pramenem síly, která nás vede, na druhé straně je zapotřebí stálého postoje obrácení a péče o vlastní duchovní život, abychom vytrvávali v naslouchání Kristu a Božímu Duchu. Jádrem synodální církve tedy není nic jiného než osobní vztah s Bohem: „Jen pokud prožíváme osobní zkušenost Boha Otce, můžeme být sobě navzájem bratry a sestrami v Kristu, a tak vyjít do světa s poselstvím evangelia hlásat bohatství naší víry“ (Slovinsko). Tento osobní vztah s Bohem vyžaduje také postoj obrácení ze strany celých křesťanských společenství: „Věříme, že základem veškerého našeho jednání, tužeb a plánů musí být osobní a komunitní obrácení a společenství s Kristem, mezi námi a s našimi bratřimi a sestrami“ (Španělsko).

24. Věrnost Kristu pak prožíváme jako duchovní jednotu s těmi, kdo položili pro evangelium vlastní život: „Mučednictví mužů a žen, zasvěcených osob i laiků, nás učí, že společenství je možné navzdory všem těžkým zkouškám. Učí nás, že věrnost Bohu je nejkrásnějším svědectvím, které můžeme nabídnout lidstvu naší doby“ (Albánie). Připomínejme si proto, že „křesťanští mučedníci nevydali svůj život za nějaký lidský zvyk, ale za Pravdu, kterou je Kristus“ (Maďarsko).

2.2 Potřeba znovuobjevení společné křestní důstojnosti

25. „Ve křtu jsme přičleněni ke Kristu“ (Slovinsko). Mnohé z reakcí na DKE zdůrazňují vztah křesťanů s Kristem skrze křest a také důsledky, které z něj vyplývají: „Všichni jsme povoláni ke svatosti a všichni sdílíme zodpovědnost za budování církve“ (anglická jazyková skupinka). A proto: „Je třeba rozpoznat a znovu potvrdit naši společnou křestní důstojnost jako základ pro obnovu našeho života a naší služby v církvi. Je třeba, aby si každý křesťan uvědomil vlastní identitu, důstojnost a povolání skrze Kristu. (...) Každému povolání v církvi musí být lépe porozuměno a musí být hlouběji doceněno, jestliže chceme zdůrazňovat kolegiální přirozenost církve“ (Skotsko). Synodální proces je mnoha zúčastněnými vnímán jako příležitost k prohloubení a přijetí tohoto vědomí: „Intuice, která se silně objevila v průběhu synodálního putování, bylo znovuobjevení křestní důstojnosti a společné zodpovědnosti, která z ní vyplývá, pro budování a poslání církve“ (Itálie).

26. Rovnost křestní důstojnosti byla mnohokrát zdůrazňována. Tato teologická výpověď se stává konkrétnější a aktuálnější v okamžiku, kdy nás vede k tázání se po místě a úloze žen v životě církve: „Současná synodální zkušenost je důležitým znamením naděje pro mnohé a povzbuzuje ke společnému hledání nových věrohodných cest pro život církve. Tyto cesty zahrnují uznání důstojnosti a povolání všech pokřtěných, zejména žen“ (Švýcarsko). Jinými slovy, „zapojení žen nesmí být vnímáno jako náhrada nedostatku mužů, ale jako nutné a zodpovědné rozvinutí a uplatnění teologie všeobecného kněžství“ (Česká republika). Tato výzva se ještě závažněji týká mladých lidí.

2.3 Synodalita ve službě misie

27. Synodalita církve v sobě podstatným způsobem nese misijní rozměr. Objevení dynamiky evangelizace vede k oživení místních církví uvědomujících si, že synodalita a misie církve se vzájemně podmiňují a že představují trvalý úkol pro celou církev. Synodalita je mnohovrstevnatým společným úkolem, neboť je novým stylem, jak prožívat misionářsky církev, a tak představuje prostor naší spoluúčasti na Božím poslání: „Bereme-li vážně princip synodality, pak misii nemůžeme chápat jako jednostranný proces, nýbrž jako doprovázení v duchu dialogu, úsilí o vzájemné porozumění. Synodalita je proces učení, v němž nejen učíme druhé, ale také my sami se učíme od druhých“ (Tomáš Halík, úvodní duchovní zamyšlení).

28. Vydáme-li se na cestu jako synodální misionářská církev, potkáváme na této cestě společníky, které se učíme milovat a oceňovat, protože jsme společně povoláni svědčit o Kristově lásce v našem zraněném světě. Očekávání lidí směrem k církvi jsou veliká. Křesťané chtějí přispívat k tvoření formy této misionářské církve a chtějí, aby bylo nasloucháno jejich názorům, jejich každodennímu životu, jejich obavám a jejich těžkostem.

29. Být misionářskou církví současně znamená naslouchat jako Kristovi učedníci, vnímat hluboká zranění osob, lidstva a celého stvoření, a jednat tak, aby mohla být uzdravena: „Synodální církev může přispět k uzdravení a napravení těchto zranění. Může nám pomoci ke smíření nás samotných, ke smíření s Bohem, jedněch s druhými i s celým stvořením“ (Irsko). Důraz, který DKE klade na diakonální rozměr synodální církve, byl přijat s velkým nadšením. K vyjádření tohoto rozměru se často vybavuje obraz církve jako polní nemocnice.

30. Naše současnost je poznamenána mnoha zraněními, jak v Evropě, tak v celém světě: Válkou na Ukrajině, existenciální krizí osob, zhoršující se situací životního prostředí, pandemií koronaviru nebo zraněními způsobenými představiteli církve skrze zneužívání a rozmanité podoby násilí, vyloučení a ponížení. „Mnoho lidí vyjadřuje vděčnost za to, že se dokument soustřeďuje na současné podoby krize. Zejména máme na mysli existenciální krizi ochrany stvoření, ochrany klimatu, války, chudobu a nemoci všech podob. Jako církev ve Švýcarsku můžeme vstoupit do těchto krizí věrohodným způsobem, jestliže budeme pracovat na vyřešení našich problémů“ (Švýcarsko).

31. Synodalita vede církve k tomu, aby se stávala stále více misionářskou, ale také efektivně odkrývá překážky a napětí, které je třeba překonat a se kterými je třeba se vyrovnávat na cestě. Synodální církev přijímá rozmanitá kritéria hodnocení. Nevyhýbá se dialogu, ale usiluje o něj; nebanalizuje překážky a výzvy, ale snaží se vyjít z vlastního bezpečí a hledat řešení novým způsobem; otevírá prostor pro experimentování a hledá pomocná řešení, je-li to nutné.

2.4 Růst jako církev dialogu

32. Dialog je stylem života pro celou církev, který je zasazen na pevných trinitárních a ekleziologických základech. Dialog musí přetvářet naše vztahy na všech úrovních života, počínaje dialogem uvnitř místních církví a mezi těmito církvemi navzájem. Dialog se hluboce dotýká ekumenických a mezináboženských vztahů, vztahů se společností a přístupem k marginalizovaným a zraněným osobám.

33. Naše místní církve se vyznačují bohatou rozmanitostí, kterou je však někdy neskutné žít, zejména v případech soužití různých národních a etnických skupin nebo rozmanitosti západních a východních tradic naší církve. Touto vnitřní rozmanitostí jsou poznamenány zejména církve v Moldávii, Rumunsku a na Ukrajině: „V situaci menšiny představuje velkou obtíž kulturní rozmanitost katolíků patřících ke stejnému církevnímu společenství, kteří zažívají oddělenost tradic, jazyků a uzavřenost v pocitu sounáležitosti, která vytváří rozdělení“ (Moldávie). Každopádně „rozmanitost není nutné vnímat jako problém, ale jako příležitost (liturgické tradice různých církví, liturgie, dějiny a tradice národních církví v Evropě apod.). Tato skutečnost vyžaduje proměnu našeho srdce a našeho vyjadřování se k současné kultuře. Vnímáme, že jsme všichni přizváni na cestu setkání, které začíná naší vlastní proměnou“ (italská pracovní skupina).

34. Co se týká vztahů s jinými křesťanskými konfesemi a jinými náboženstvími, bylo připomenuto, že v mnoha částech Evropy jsou katolíci nepatrnou menšinou, a tak mají bohatou zkušenost ekumenického myšlení a života jak s církvemi protestantské, tak i pravoslavné tradice. V mnoha místních církvích dochází k dialogu s judaismem i s dalšími náboženstvími, zejména s islámem (např. Turecko, Bosna a Hercegovina, Albánie): „Ekumenické snahy katolíků směrem k pravoslavným křesťanům (v naší zemi je jen velmi málo křesťanů jiných konfesí) a dialog

s muslimy a s židy jsou součástí života církve v nábožensky a etnicky smíšené společnosti“ (Bosna a Hercegovina).

35. Církev východní a jihovýchodní Evropy si jsou vědomy, že se nacházejí na území hraničícím se světem pravoslavného křesťanství anebo že žijí společně s pravoslavnými křesťany tvořícími většinu obyvatelstva daného regionu. Toto soužití nebylo vždy jednoduché a stále přetrvávají zranění, která je třeba zhojit. Tyto místní církve chtějí v tomto úkolu obstát: „Synodální putování znovu oživilo ekumenické povědomí. Řeckokatolická církev má ve vlastním DNA ekumenické povolání a s bolestí si uvědomuje rozdělení mezi křesťany. Nežijeme pouze na geografické hranici s pravoslavím, ale zejména žijeme s pravoslavnými bratřími a sestrami, s nimiž sdílíme stejné náboženské a kulturní dědictví. Samozřejmě chceme zintenzivnit náš ekumenický závazek se všemi křesťanskými konfesemi, ale zejména s naší sesterskou církví, tím, že projevíme iniciativu a tvořivost, abychom mohli překonat zranění a nespravedlnosti minulosti skrze autentické uzdravení paměti“ (Rumunsko).

36. Církev západní a severní Evropy žijí z dobrých ekumenických vztahů s protestantskými církvemi. Bylo zdůrazněno, že modlitební setkání ale také společná cesta křesťanů by se neměla omezovat jen na pravidelný Týden modliteb za jednotu křesťanů, ale měla by pokračovat dál hledáním nových možností. Lotyšská delegace tak například popisovala tradici ekumenické křížové cesty, která se již 18 let koná v Rize během Velkého pátku a byla organizována i v průběhu pandemie, se zapojením luteránského a baptistického církevního společenství.

37. Dialogický styl se dotýká také vztahů se sekularizovanou společností: „V Evropě dochází ke změně skrze kontakt se stále více sekularizovanou společností. Dá se říct, že již neexistuje homogenní křesťanská společnost. Je třeba neomezovat se na konstatování tohoto stavu, vnímat jej jako ohrožení nebo něco, proti čemu je třeba se vymezit. Jako církev žijeme ve světě, který není nutně křesťanským světem. To od nás vyžaduje změnu mentality a skutečné obrácení“ (Belgie). Tváří v tvář sekularizaci a kulturnímu pluralismu současně někteří vyjadřují obavu z toho, že církevní nauka bude rozdrobena, a tak dojde například ke změně v tradičním pojetí manželství a rodiny. Proto je církev vyzývána k tomu, aby zůstávala v dialogu se světem, aniž by se sama stala světskou.

38. Místní evropské církve si jsou vědomy, že je nutné vstoupit do dialogu se společností a zůstat v tomto dialogu. Dialog se světem pomáhá církvi být misionářskou, poznávat a rozumět utrpením a zraněním osob a stvoření a tak být vedena ke své vnitřní proměně. Bylo poznamenáno, že existuje napětí „mezi sociálně-ekologickými změnami, které požadujeme od naší společnosti pro mírumilovné soužití v časech mnoha krizí, a naší vlastní nedostatečností v obrácení k vyššímu stupni spravedlnosti“ (anglická pracovní skupina). Běžící čas nás stále více nutí zapojit se do úsilí o spravedlnost, mír a smíření.

2.5 Čelit otevřeným ranám, překonávat předsudky, smířit paměť

39. Církev mnohá zranění způsobila a tím také byla sama zraněna. Mnohé příspěvky oceňují „ženy a muže, kteří odvážně vystoupili s výpovědí o sexuálním, institucionálním emocionálním, psychologickém, fyzickém a spirituálním zneužívání ze strany členů církve“ (Irsko) a zdůrazňují, jak moc rány způsobené zneužíváním podřívají věrohodnost církve. Vyjadřují zklamání nad tím, že církevní autority se k těmto lidem chovají odmítavě a neempaticky, se někteří ptají: „Do jaké

míry je možné odlišovat členy instituce od instituce samotné?“ (severské země). Jiní se zamýšlejí nad zodpovědností za skrývání případů ať individuálního nebo systémového zneužívání: „Existují vážná individuální provinění; příliš mnoho členů kléru zneužívalo své moci a zodpovědní lidé, nejen biskupové, tyto kruté činy kryli. Ale existují také systémové příčiny zneužívání moci. Ty nelze popřít. Je třeba z nich vyvodit duchovní a strukturální důsledky“ (Německo). Někteří požadují rozhodnější kroky k transparentnějšímu projednání těchto případů: „zneužití je otevřeným zraněním a zůstává překážkou ke společenství, ke spoluúčasti a k poslání, dokud nebude definitivním způsobem vyřešeno“ (Irsko).

40. „Pouze tehdy, když začneme naslouchat hlasům, které zůstávají často nevyslyšené, začneme růst a opravdově rozlišovat. Toužíme zejména po tom, aby bylo nasloucháno hlasům specifických skupin v církvi: chudým, marginalizovaným, těm, kteří se cítí být vyloučeni nebo nepřijati, členům komunity LGBTQIA+, rozvedeným a znovusezdaným, migrantům a těm, jejichž život nešel takovým směrem, jakým by oni sami chtěli“ (Nizozemsko). Proto je třeba uvědomovat si spojení mezi synodální reformou a starostlivostí pro oběti a marginalizované osoby v církvi: „V boji za budoucnost církve chceme na první místo postavit konkrétní osoby s jejich utrpením“ (vícejazyčná pracovní skupinka). Často jsou zmiňovány také nemocné a hendikepované osoby. Je třeba přejít k jednání, neboť mnohé osoby a skupiny „se v naší církvi cítí být odmítnuty, znevážené a diskriminovány, často právem. Dožadují se možnosti setkání jako rovní s rovnými. Čas běží: uznejme, že je třeba skutečného obrácení!“ (Švýcarsko).

41. Během kontinentálního shromáždění vyvstaly na povrch nejen názorové odlišnosti, ale také vzájemná obvinění. Církev v Evropě však před sebou má cestu vzájemného setkání a důvěry: „Zdůrazňujeme radost z toho, že jsme jako země a církve v Evropě na stejné cestě; uvědomme si, že prožíváme různé utrpení a zkušenosti, avšak máme společnou lásku Kristovu“ (francouzská jazyková skupina). Pražské shromáždění neznamená konec této cesty, ale spíše její začátek: Všichni potřebujeme mít čas k uvědomění si toho, co druzí říkají, toho, co někdy může být obtížné k přijetí, a toho, co vyžaduje delší čas k přemýšlení, ke studiu, k rozlišování, k naslouchání Duchu Svatému, který nás vede ke společné budoucnosti: „Vyjděme společně cestou, kterou Duch Boží vede naši církev: na různých místech, skrze mnohé osoby, v rozmanité podobě. Jde o příhodný čas, aby církev objevila a vyjádřila vlastní synodální podstatu“ (Německo).

42. Setkávání a názorová výměna mezi delegáty zejména v pracovních skupinkách odhalila, že existující odlišnosti v pohledu na svět není možné vymezit pouze kladením rozdílů mezi východ a západ, sever a jih. Přes reálné odlišnosti mezi místními církvemi není možné načrtnout zjednodušující schéma Evropy, které by bylo zakořeněno v dávných rozdílech. Lucemburský příspěvek zmiňuje „velký rozdíl mezi těmi, kdo hledají možnosti obnovy či přímo transformace, a mezi těmi, kdo mají takový strach ze změn, že je odmítají. Necht' nás tyto odlišnosti vedou k zájmu o porozumění názorům druhých lidí, necht' nás vedou k pozornosti a vzájemnému respektu při tvoření společné budoucnosti našich společenství, a ne ke stavění se jedněch proti druhým; necht' vidíme v rozmanitosti bohatství.“

43. Výzvy k obrácení zaznívala jak v kontextu vzájemných předsudků mezi jednotlivci, tak i mezi celými skupinami, včetně celků místních církví. Všichni si potřebujeme „uvědomovat odlišnosti ve způsobech života a v historických zkušenostech“ (Chorvatsko), abychom se mohli očistit od historické paměti, která nám překáží k vzájemného setkání v atmosféře otevřenosti a důvěry: „Při četbě DKE jsme ohromeni celosvětovou rozmanitostí zkušeností naší společné víry

v Krista. Vztah mezi nasloucháním a zakoušením se stal vyrovnanějším, takže jsme si všichni uvědomili hodnotu našich specifických zkušeností“ (Rumunsko).

44. Někteří delegáti otevřeně vyjádřili nutnost obrácení a očištění naší paměti, aby mohlo dojít ke smíření našich místních církví, a tak abychom se stali věrohodnějšími pro naši sekularizovanou společnost. Všichni potřebujeme znovu uvažovat o našich zažitých teologických a pastoračních pozicích, abychom mohli lépe odpovědět na současné výzvy. „Proces sekularizace nepřinesl zánik křesťanství, jak to někteří očekávali, nýbrž jeho transformaci“ (Tomáš Halík, úvodní duchovní zamyšlení). Potřebujeme rozvinout kenotickou ekleziologii, abychom se nestrachovali ze zaniknutí některých forem života církve: „Misie mnohé problémy vyřeší, protože znamená vyjít ze sebe. Ve chvíli, kdy zažíváme úzkost ze ztráty, se objevuje možnost přijetí nového“ (italská jazyková skupinka).

2.6 Zvláštní pozornost věnovaná rodinám, ženám a mladým lidem

45. Mnoho příspěvků se zaměřilo na podporu rodin zodpovědných za posilování a předávání víry a za liturgickou formaci, za výchovu mladých lidí a za dílo evangelizace: „Nejdůležitějším formačním místem je rodina, která se nachází z různých důvodů v krizi: je třeba zdůraznit pastorační péči o rodiny“ (Slovensko). „Rodina je základní buňkou společnosti, kde se učíme toleranci a vzájemnému přijetí a kam se můžeme vrátit v krizových okamžicích. Proto je třeba, abychom se zabývali manželstvím a rodinou“ (Maďarsko). Tento závazek v sobě nese také ekumenický a mezináboženský rozměr: „Pět náboženských konfesí (islám, bektašismus, pravosláví, protestantismus, katolictví) oficiálně uznávaných státem společně zřídilo mezináboženskou radu. Vedle monoteismu, který nás charakterizuje, je tím, co nás nejvíce pojí a co můžeme nabídnout dnešnímu člověku, důraz na lidské hodnoty, jichž jsme nositeli“ (Albánie). Toto tvrzení se zvláště vztahuje k životu rodin.

46. Příspěvky téměř všech delegací se věnují tématu účasti a role ženy v církvi. „Mnoho žen sdílelo jejich bolest pro popření jejich spoluúčasti na životě církve a mluvilo o pocitu vyloučení a diskriminace. Ženy zastávají v životě církve klíčové místo, avšak mnozí muži a ženy hovořili o církvi, která ‚vylučuje‘ plnost ženského obdarování“ (Irsko). Jedná se o jeden z velmi často zmiňovaných bodů, vyjadřovaných slovy podobnými běloruské delegaci, která vybízí k „větší pozornosti věnované místu žen v životě církve. Na základě svátosti křtu je třeba dát ženám jako členům Božího lidu se stejnou důstojností takové místo, jaké jim patří k uskutečnění poslání a činnosti církve“. Podobně požadují delegáti z Lucemburska „posílit roli žen a jejich spoluúčast na všech rovinách života církve, skrze uvědomění si jejich charismat a obdarování“.

47. Nechyběla ani pozornost zaměřená na mladé lidi, kteří jsou přítomni teď, a nikoliv až budoucností našich církví. „Více než kdy dříve dnes mladí lidé hledají příslušnost, autenticitu a autonomii. Mnoho z nich trpí úzkostí a osamocněním a nikdo se o ně opravdově nezajímá a nenaslouchá jim. Mladí lidé jsou přítomností naší církve, nikoliv její budoucností“ (Nizozemsko). Slovensko si stěžuje na „absenci mladých v životě církve,“ zatímco potřebujeme „mladé lidi, kteří přijmou Kristovo poslání, kteří budou vydávat svědectví, kteří budou vést dialog a budou dalším společenstvím a všem národům ukazovat hodnoty, které neseme v životech mladých katolíků“ (Mezinárodní biskupská konference sv. Cyrila a Metoděje).

2.7 Přijmout synodální metodu do církevních struktur a procesů

48. S postupem práce v průběhu kontinentálního shromáždění došlo k uvědomění si významu a plodnosti pracovní metody skrze duchovní konverzaci, kterou někteří nazvali „synodální metodou“: „Synodální proces je darem Ducha Svatého, který nás vybízí k aktivnímu naslouchání, k hlubokému dialogu a ke společnému rozlišování skrze metodu duchovní konverzace“ (Španělsko). Jak dosvědčuje také zkušenost práce v průběhu pražského shromáždění, duchovní konverzace posiluje dynamiku práce zapojených osob: Umožňuje být vyslyšen, vyžaduje ochotu učit se naslouchat a vyjít z vlastních předsudků a přijmout takové způsoby vyjadřování, které mohou být i zraňující. Avšak především tato metoda přispívá k osobnímu a hlubokému naslouchání Božího slova, ke společné modlitbě a k obrácení. Dochází k naslouchání bratří a sester, ale především k naslouchání Duchu, který je primárním protagonistou; jsme vedeni k zaměřenosti na Hospodina, a nikoliv na vlastní ideologii při hledání dalších společných kroků. Právě k těmto rysům se vztahuje pojem rozlišování, který pro mnoho lidí zůstává málo jasným. S náležitými úpravami je možné tuto synodální metodu používat také v ekumenické, mezináboženské a sociální oblasti.

49. Aby synodalita nezůstala pouze abstraktním a formálním pojmem, je třeba, aby synodální metoda doznala „prohloubení, formace a zařazení do struktur života církve“ (Rakousko). Na jedné straně je proto třeba prohloubení teologie synodality. Na druhé straně mnozí zdůrazňují důležitost „formace k synodalitě jak kléru, tak i laiků“ (Anglie a Wales), zejména prostřednictvím procesů *learning by doing* [učení se skrze jednání]. V synodálním stylu můžeme růst skrze praktické jednání, pod vedením Ducha a v doprovodu zkušených osob. V tomto směru mluví maltská delegace: „Vzhledem k jasnému rozdílu pozorovatelnému mezi procesy, v nichž je kladen důraz na ‚duchovní rozhovor,‘ a těmi, které jakoby kopírovaly běžné průzkumy mínění, je třeba se ptát, jaké dovednosti a spiritualitu potřebujeme k tomu, aby synodalita nezůstala pouhým pojmem, ale stala se inspirací pro naše struktury tak, aby se tyto struktury staly prostorem společného rozlišování, v němž je Boží vůle skutečně středem?“

50. Používání synodální metody se tedy má stát strukturálním tím, že vstoupí do běžného života církevních společenství „jako adekvátní postup v případě každého církevního shromáždění a uskutečňování místních pastoračních plánů“ (Moldávie) a stane se tak novým stylem bytí církve. Podle slovenské delegace je prioritou „vnášet synodálního ducha do života místních společenství – zapojit aktivní naslouchání a duchovní rozlišování do rozhodovacích procesů.“ Z tohoto důvodu je voláno přemýšlení nad změnami kanonického práva, který by umožnil rozvoj struktur a procesů na základě synodální metody. Jednou z priorit je přetvořit „farnosti v místo opravdové ‚synodální kultury,‘ do níž jsou všichni přizváni se účastnit, vyjádřit svůj názor, přispět k pastoračním aktivitám, v radách a ve shromážděních, skrze přijetí vlastní efektivní spoluzodpovědnosti“ (Portugalsko). Současně je tato metoda cestou, jak přetvořit církev do méně klerikální podoby, méně chladné a méně byrokratické, jak se toho dožadují zejména mladí lidé.

51. Je proto třeba pokračovat v úsilí stávat se synodální církví, aniž bychom se spokojili s již učiněnými kroky, ať mohou být jakkoliv povzbuzující. Je třeba konkrétními kroky dosvědčovat, že je možné zakoušet napětí bez toho, aniž by byly vnímány jako nevyřešitelné protiklady, které nás drtí. K tomuto cíli „je nutná formace ke konkrétnímu synodálnímu jednání a k autentickému naslouchání druhým a Duchu Svatému“ (Nizozemsko).

3. Evropské církve tváří v tvář synodalitě: otazníky a napětí

52. V jádru synodálního procesu stojí pojmenování napětí, která se nacházejí v místních církvích v Evropě. Jak prohlásil jeden rakouský delegát, tato napětí mohou být příležitosti, avšak záleží na způsobu, jakým se k nim přistoupí: Mohou být zametána pod koberec, mohou být proměněné v konflikt mezi vítězi a poraženými, anebo se mohou stát cestou k synodalitě, která ze své strany vyžaduje otevřenost k novým krokům. „Evropské dějiny znají náboženské konflikty, avšak ke snížení napětí dochází tehdy, když je projevono vzájemné naslouchání, a proto děkujeme Bohu za tento proces synodálního naslouchání“ (anglická pracovní skupinka).

53. Mnohá napětí různého typu jsou často nahlížena jako zdroj velkých obav. Obraz stanu obsažený v DKE ukazuje, že tato napětí nemusí být nutně negativní: Bez správného napětí se stan zřítí, zatímco nadměrná napětí tento stan roztrhají. Panuje obava, že se napětí mohou změnit v polarizaci, kde „polarizace zraňuje církev, Kristovo tělo“ (online anglická pracovní skupinka). Naopak platí, že „lze překonat napětí tehdy, pokud je stan bezpečným prostorem, v němž může každý promlouvat a je mu nasloucháno. V tomto směru je třeba ocenit zkušenost duchovní konverzace“ (online anglická pracovní skupinka). Ocitáme se proto před velkou výzvou: „ustát napětí“ (francouzská a italská pracovní skupinka). „Napětí nám umožňují mít příležitost ke změně tím nejkreativnějším způsobem, a tak můžeme společně hledat cestu k řešení“ (anglická pracovní skupinka). Proto někteří preferují slovo komplementarita anebo schopnost udržet správnou rovnováhu mezi napětími. Takovýmto způsobem je třeba interpretovat sedm napětí, která se vyjevila v průběhu pražského shromáždění: 1) vztah mezi hlásáním pravdy evangelia a svědectvím nekonečného Božího milosrdenství; 2) vztah mezi věrností tradici a „aggiornamentem“ na základě vanutí Ducha Svatého; 3) liturgie jako zrcadlo života církve, v němž se odrážejí také její napětí; 4) pluralismus v pojetí misie; 5) přijetí zodpovědnosti všech pokřtěných v rozmanitosti charismat a služeb; 6) způsoby výkonu autority v církvi, která je bytostně jak synodální, tak hierarchická; 7) propojení mezi místní a celosvětovou rovinou k zachování jak katolické jednoty církve, tak i jejího vtělení se do rozmanitosti životních kontextů a kultur. V pokračování na cestě synodality jsou evropské církve vedeny k objevení dynamického potenciálu těchto napětí a k vyhnutí se riziku vnitřního rozkolu.

3.1 Pravda a milosrdenství

54. Při vyjádření tohoto napětí se některé delegace obračejí ke slovům obsaženým v čl. 30 DKE: „Snem je církev, která plněji žije christologický paradox: odvážně hlásá své pravé učení a zároveň nabízí svědectví radikálního začlenění a přijetí.“ Jiní s užitím odlišného slovníku hovoří o napětí mezi pastorační a naukou, ke kterému je třeba se postavit v rámci dialogu uvnitř Božího lidu.

55. V každém případě je postoj otevřenosti a přijetí, předkládaný skrze obraz rozšíření stanu, považován za základní charakteristiku autenticky synodální církve, za míru její koherence, a tak je tento postoj bez předem vymezených hranic. Je uznána nutnost skutečné blízkosti všem chudým, vyloučeným, obětím nespravedlnosti a předsudků, jejichž důstojnost je pošlapávána: „Nestačí jen proklamovat jejich přijetí, ale je třeba společně s nimi objevovat jejich místo v církvi“ (Česká republika). Současně je zdůrazňováno riziko, že tento postoj může vést k rozředění evangelních nároků, které má církev hlásat: „uvědomujeme si nutnost církve autenticky a jednoznačně komunikovat křesťanskou pravdu“ (Maďarsko). A tak dochází k vyjadřování obavy,

že „přemýšlet o pastoračních řešeních těchto témat by mohlo vést k ‚doktrinálním změnám‘“ (Polsko).

56. Postoj slovinských mladých vyjadřuje přiléhavým způsobem napětí mezi oběma požadavky: „Mladí lidé touží po církvi blízké lidem, včetně těch marginalizovaných; touží po církvi, která je otevřená k otázkám rozvedených znovusezdaných, k osobám LGBTQIA+. Touží ale také, aby církve s jasností řekla, že ne vše lze změnit. Církev by proto měla naslouchat, ale také hovořit celou pravdu s velkou láskou!“ (Slovinsko).

57. Oba důrazy jsou svým způsobem odpovědí na potřebu autenticity učedníků, kteří chtějí jednat po vzoru svého Pána: „Jak DKE, tak rozlišování uvnitř místních církví zdůrazňuje potřebu církve, která je otevřena všem, neboť oči církve jsou upnuty na Krista. Mladí lidé, chudí, vyloučení, hendikepované osoby, homosexuálové, rozvedení znovusezdaní; každý musí cítit, že je církvi přijímám a že má v církvi své místo, neboť je členem jednoho Kristova těla (srov. 1 Kor 12)“ (Francie).

58. Přijetí všech jako znamení bezpodmínečné Boží lásky i hlásání pravdy evangelia jsou požadavky zakořeněné v jednotném poslání církve: „Bůh je Pravda, a proto chce, aby každý člověk poznal tuto Pravdu a aby z ní žil. (...) Pouze Ježíš Kristus je jediným Pánem a Spasitelem světa. Vzorem veškerých mezilidských vztahů je Bůh v Trojici osob“ (Ukrajina, latinská církev).

59. Toto napětí nemůže být vyřešeno jednorázově, ale je třeba s ním zodpovědně nakládat a vyhýbat se pokušením ideologických interpretací skrze vstoupení do hlubší spirituality: „Napětí mezi pastorační a naukou (...) odpovídá napětí mezi láskou a pravdou. Spíše než se vůči jedné z nich vymezovat, je třeba hledat jejich sepětí ve smyslu žalmu 85: ‚milosrdenství a věrnost se potkají‘“ (francouzská pracovní skupinka). Cestou je tedy kontemplativní pohled, který umožňuje hlubší poznání Pána Ježíše a způsobu, jak on sám spojil tyto dva přístupy: „Základní pravdou Ježíše Krista je milost a milosrdenství, aby milosrdenství vedlo k pravdě“ (online anglická pracovní skupinka). Tento kontemplativní přístup je základem pro nutné rozlišování: „Bezpodmínečné přijetí není v konkrétních případech překážkou k rozlišování poměru mezi milosrdenstvím a pravdou“ (Francie).

60. Z toho vyplývá nutnost „formace k pravdě a k milosrdenství: takové formace, která udržuje v napětí autoritu Písma svatého, Tradice církve, Magisteria a osobní zkušenosti“ (Anglie a Wales). Na hlubší rovině se tak setkáváme s povoláním k osobní a komunitní konverzi: „Zatímco usilujeme o rozšíření prostoru stanu, aby se stal více inkluzivním, je nutné se ptát, jakým způsobem má církve změnit sebe samotnou, svoji nauku a své jednání? V jaké míře by měla církve vyžadovat od svých členů změnu jejich srdce a jejich mysli v tomto volání všech k obrácení? Cesta sdíleného obrácení je jednou z prvních forem inkluze“ (Malta).

3.2 Tradice a „aggiornamento“

61. „Zřejmě nejpronikavějším napětím v Evropě je rostoucí rozdílnost mezi církvi a civilní společností. Abychom tento příkop vyplnili, jazyk církve se musí stát přístupným všem, aniž by došlo k rozředění evangelia“ (Skotsko). Je třeba si uvědomit, že „jazyk víry, užívaný církvi, je často velmi odlišný od jazyka, jemuž lidé rozumívají a jež používají v každodenním životě současné společnosti“ (Nizozemí). Tváří v tvář tomuto konstatování se otázka „Co chce Ježíš

Kristus od církve dnešní doby?“, formulovaná portugalskou delegací, objevovala v různých podobách velmi často.

62. Obava z rozchodu s tradicí se objevovala zejména s ohledem na rozdílnosti v teologické citlivosti vzhledem ke vztahu mezi odkazem na tradici a četbou znamení doby. „Rozdílnost mezi ‚tradicí‘ a ‚modernitou‘ se stává stále intenzivnější a agresivnější. Tato skutečnost se zvláště bolestivě týká oblasti liturgie“ (severské země).

63. Mnoho delegátů označilo rychlé a radikální změny za výsledek setkání teologie se současnou kulturou: „Je třeba, abychom se stali církví současnosti, která umí naslouchat a která se dává slyšet. Je třeba proměnit církev bez toho, aniž bychom hleděli pouze směrem dovnitř církve, ale abychom otevřeli oči směrem ke světu (... s udržením) dvojí dynamiky: procesu vnitřní reformy církve a odpovědi na výzvy současného světa. A to tak, abychom obnovili a uchovali naši křesťanskou identitu“ (Lucembursko).

64. Jiní delegáti se vymezili vůči zahájení změn, které by mohly kompromitovat jednotu církevního učení. Například rumunská delegace „si přeje, aby církev zůstala otevřená dialogu se světem, aniž by se stala církví ‚ze světa‘. Necht' členové církve mluví s odvahou a bez kompromisů o věcech víry a morálky“. Jiné příspěvky vyjádřily obavu z nepříhodné reformy církve, která by vedla k oslabení evangelního poselství: „Domníváme se, že není vhodné, aby se církev přizpůsobovala ‚světu‘ jen proto, abychom se necítili pronásledováni nebo považováni za ‚vyjití z módy‘“ (Albánie).

65. Ustát napětí mezi tradicí a „aggiornamentem“ vyžaduje schopnost nalezení dynamického vztahu mezi dvěma protiklady: „Všichni toužíme rozvinout a zapojit nové nápady, ale je třeba nalézt rovnováhu mezi tradicí církve a obnovou“ (Estonsko). „Aktuálním problémem se jeví nalezení moudré shody mezi pastoračními odlišnostmi a řešeními, která bez ohrožení doktrinní koherence poskytnou adekvátní odpověď na současné pastorační výzvy“ (Polsko). Aby se tento úkol zdařil, bylo poznamenáno, že „je třeba věnovat pozornost teologii živé Tradice (DV 8) jako historické paměti a zároveň citlivého rozlišování a posouzení nové situace a nových výzev ve světle Kristova evangelia. Základním postojem se stává naslouchání Duchu Svatému a umění rozlišování znamení času (GS 4), kdy se toto rozlišování nebojí jít za hranice vytyčené historickou zkušeností“ (Česká republika). Synodalitu nelze zneužívat a ohýbat pro prosazení ideologických pozic, synodalita taktéž neznamená přijetí každého názoru, který se v průběhu konzultací objevuje. Jde spíše o dynamický způsob vzájemného naslouchání v pokoře a plné otevřenosti srdce tomu, co nám předkládá Duch Svatý.

3.3 Liturgie jako ústřední bod k pozorování napětí v církvi

66. Ústřední místo liturgie, k níž se celá církev shromažďuje a z níž se celá církev živí, z ní činí zrcadlo, ve kterém se odráží život celého společenství, včetně jeho napětí. Například je zajímavé a vede k dalšímu zamyšlení pro evropskou církev skutečnost, že liturgie je často zmiňována v souvislosti s komplexitou napětí a pastoračních obtíží, zatímco je zřídka vyjadřována radost jak z liturgie obecně, tak zejména ze slavení eucharistie. Lze říct, že se zřejmě jedná o cosi až příliš samozřejmého, avšak je nutné se nad touto absencí dále zamýšlet.

67. Je možné konstatovat základní vztah mezi církví a liturgií, mezi ekleziologií a liturgickou teologií: „Liturgický prostor církve je místem silných napětí. Tato napětí jsou součástí hlubších napětí ekleziologické povahy. Ekleziologické napětí se často rodí z vize církve vycházející z vlastních očekávání“ (italská jazyková skupinka). V této souvislosti jsou zmiňována napětí a obtíže spojené se starobytlou podobou římské liturgie. Zde se delegáti Francie, Anglie a Walesu a Severských zemí výslovně zmiňují předkoncilní liturgii podle misálu z roku 1962.

68. Liturgie je vícekrát zmiňována ve vztahu k iniciačním svátostem, zejména k biřmování. Tato svátost představuje velkou výzvu, neboť v mnoha kontextech není svátostí vstupu do života a poslání církve, ale naopak vzdálením se od církve. Mnohé země vybízí k promýšlení a k jednání směrem k obnově liturgického jazyka a také šířeji k touze po obnově, která by našla vztah mezi tajemstvím víry a liturgií a mezi liturgií a životem. „Někteří věřící zdůrazňují, že obecně kněží a církve v Bulharsku neužívají jazyk současného člověka, zatímco doba se změnila a církve jsou poloprázdné“ (Bulharsko). Jinde je zmiňováno napětí mezi touhou po spiritualitě a příliš formální liturgií. Zvláště obtížným případem je homilie: je třeba „věnovat pozornost formaci a podpoře kněží (...), kteří musí být nablízku Božimu lidu a vyjadřovat blízkost celé církve také skrze srozumitelnost hlásání“ (Mukačevo).

69. Závěrem lze říci, že „liturgie je prostorem, do něž nás Bůh zve, aby formoval svůj lid a v němž nám daruje sílu svého Ducha ke sjednocení se s Ježíšem v našem poslání. Je třeba prohloubit naše poznání toho, jak způsob, kterým slavíme naši liturgii, může být cestou k formování synodální církve“ (Malta).

3.4 Jak rozumět poslání církve

70. Výše zmíněná napětí se hlouběji odráží v pojetí poslání církve: „K čemu jsme povoláni? Jsou lidé, kteří si pletou příslušnost k církvi s uzavřením se v pohodlné ulitě. Jiní považují církve za prostor, v němž lze směřovat věci podle vlastní záliby bez vědomí odpovědnosti a konverze. Pro některé z nás není jasné, co misie znamená. A je-li celá církev církvi služebnou, jak potom lze porozumět specifickým darům svěcených služebníků v celém svatém Božím lidu?“ (Malta). Pokud jde o důsledky těchto napětí, je třeba cesty dalšího dozrávání: „Obecně vzato se zdá, že je třeba celistvější osvojení si a přijetí konceptů jako ‚misijní povaha‘ a ‚misijní rozměr‘ života církve“ (Ukrajina, řeckokatolická církev). Setkáváme se zde s pluralitou možných interpretací: Některé místní církve se domnívají, že úkolem misijní církve je posilnění katecheze a růst v náboženském životě. Jiné vnímají misii jako vyjití do světa a přiblížení Boží lásky všem lidem, zejména osobám vyloučeným a těm, které církve zranila. Další dodávají, že církve má být domovem pro všechny osoby, obzvláště pro mladé lidi. Je možné proto konstatovat napětí „mezi tendencí být uzavřeni do vlastního společenství (elitářství) a nutností vyjít do misie“ (Slovensko).

71. Jeden konkrétní případ napětí v pojetí misie je zřejmý v příspěvcích těch místních církví, které byly těžce zasaženy případy sexuálního zneužívání: Jak mohou být tyto církve misijní, jestliže nedávno způsobili mnoha osobám těžké utrpení? Toto napětí se týká věrohodnosti církve. Uznáním bolesti těchto obětí dochází k uznání a vyjádření závažného napětí. Mezi napětími spojenými s misí „je vyjádřena obava, aby synodální proces nezůstal bez konkrétních strukturálních dopadů, které jsou předpokladem věrohodné misie církve“ (Rakousko).

3.5 Zodpovědnost všech v rozmanitosti charismat a služeb

72. „Synodalita církve vyžaduje také uznání darů a charismat každého pokřtěného, rovnou důstojnost všech a snahu o symfonické skloubení různých povolání v církvi. Je-li nezbytné uznat autoritu pastýřů a posláni jež přijali, je rovněž nutné uznat *sensus fidei* každého věřícího, ať klerika, anebo laika. Služebné kněžství je třeba chápat spíše jako službu křestnímu životu tím, že každému pokřtěnému a birmovanému věřícímu je dána plná spoluúčast na životě a posláni církve“ (Francie).

73. Jedním z nejviditelnějších projevů všeobecného kněžství věřících v synodální vizi církve je přijetí specifických služeb a zodpovědných rolí i spoluúčast na vedení církve na různých úrovních. Tak dochází k uskutečnění spoluzodpovědnosti všech pokřtěných na posláni církve, které je založeno na společné křestní důstojnosti. Z tohoto důvodu hovoříme o služebné církvi jako o konkrétní výzvě, zejména z důvodu naší schopnosti představit si konkrétní podoby její realizace. Synodální proces nás přivádí k touze po bratrské církvi „bez klerikálních sklonů“ (Belgie), ve které jsou rozvíjeny svěcené i nesvěcené formy služeb: „V církvi ‚cele služebné‘ je třeba promyšlet povahu a posláni kněží“ (Itálie). Anebo vyjádřeno odlišně, „zapojení laiků je příležitostí, kterou je třeba začlenit do posláni svěcených osob, nikoliv ji nahradit“ (Maďarsko).

74. V tomto ohledu pražské shromáždění zdůrazňuje, že „kněžská služba je velkým Božím darem pro církev“ (Francie) a mnoha způsoby vyjadřuje svoji starostlivost o kněze. Pozvedá touhu po „pozitivním obrazu kněze“ (Rakousko), ale také volání věřících, aby se rozvinula péče o kněze a jejich samotu: „Mladí lidé pozorují, že většina kněží je slabě formována k práci s druhými lidmi, ale také že jsou osamoceni a bez adekvátních partnerů v dialogu“ (Slovinsko). Málo místa je věnováno tématu jáhenství a když ke zmínkám dochází, tak v kontextu otevření této služby ženám.

75. Některé příspěvky odkrývají otázky týkající se přístupu ke služebnému kněžství: „Proměnlivost formy služebného kněžství vybízí k diskuzi o svěcení ženatých mužů“ (Česká republika). Jiné zmínky se dotýkají jáhenského svěcení žen, byť se nejedná o jednoduchou otázku: „Setkáváme se s napětími vztahujícími se k tématům, která rozdělují, jako je přístup žen ke kněžskému svěcení a svěcení ženatých mužů“ (Portugalsko). Zde „jsou názory rozděleny ve věci svěcení žen k jáhenství/kněžství“ (anglická pracovní skupinka), a proto některé příspěvky zdůrazňují nutnost „hlubšího studia v otázce přístupu žen ke svěceným službám“ (Lucembursko).

76. V širší perspektivě se mnoho národních delegací vyjadřuje k přístupu žen k výkonu autority v církvi: „Otázka služebného kněžství žen u nás není aktuální, avšak mnozí diskutují o spoluúčasti žen na rozhodovacích procesech“ (Litva). Někteří vidí v tomto kroku příležitost k obohacení církve v Evropě: „Není pochyb, že spoluúčast laiků a zejména žen na všech rovinách života církve je vnímána jako prioritní záležitost. (...) Církev potřebuje specifického hlasu a vlastností ženského leadershipu pro budování církevních společenství“ (Nizozemsko).

77. Každopádně je možné pozorovat významnou shodu: „Je třeba podporovat skutečnou a efektivní spoluzodpovědnost Božího lidu k překonání klerikalismu. Je důležité rozvíjet laické služby“ (Španělsko). Nejedná se přitom pouze o otázku spojenou s místem žen v církvi, ale o porozumění rozmanitosti služeb jako vyjádření synodální povahy církve.

78. To vyžaduje prohloubení otázky o spolupráci mezi kněžími a laiky v posláni církve: „Stále nám ještě chybí zkušenost společenství života, ale také adekvátní spolupráce mezi kněžími

a laiky“ (Litva). Mnoho příspěvků zdůraznilo, že tato otázka je místem napětí či frustrací, takže je možné ji vnímat jako napětí mezi institucí a charismatem. A proto „se zdá být důležité, aby se spolupráce a přijetí služeb rozvíjelo na základě uznání kompetencí“ (severské země).

79. Aby tato spolupráce byla plodná, je zdůrazňována důležitost specifické formace jak pro seminaristy (prvotní formace), tak i pro kněze (permanentní formace), ale nejen pro ně: „Je nezbytné rozvinout formaci všech pokřtěných a pomoci jim objevit smysl jejich vlastního povolání a jejich úlohu v církvi, a to vše v logice spoluzodpovědnosti, a nikoliv jen substituce“ (italská jazyková skupinka). Tato formace musí být trvalá a musí se jí účastnit kněží i laici společně, což vyžaduje tvorbu adekvátních prostor k této formaci a příležitost k novému hledání forem a jednání. Turecká delegace byla jedinou, která zmínila formaci kněží přicházejících ze zahraničí, což je fenoménem týkající se všech evropských zemí: tito kněží „se musí dobře naučit jak jazyk, tak i kulturu, aby se sžili s místní kulturou a také pomohli vtělení radostného poselství evangelia do dané kultury“ (Turecko).

3.6 Výkon autority v synodální církvi

80. Mnoho příspěvků se dotýkalo rozmanitých aspektů výkonu autority v církvi. Celá církevní a misijní obnova církve, na niž poukazuje synodální proces, leží na dvou principech: každá specifická autorita v církvi pochází od Krista a je vedena Duchem Svatým: „Každá opravdová obnova a posílení synodality církve a v církvi musí vycházet ze základních principů samotné církve, ze základů, na nichž byla církev založena Ježíšem Kristem, naším Pánem“ (severské země). Důsledky tohoto tvrzení se dotýkají samotné povahy církve, ve které stále jedná Duch Svatý. „Církev je svou podstatou synodální i hierarchická. Z toho vyplývají úkoly a výzvy, které lze popsat jako ‚decision-making‘ (tvorba rozhodnutí) a ‚decision-taking‘ (výkon rozhodnutí). Nelze hledat vítěze a poražené. Často je právě Duch Svatý třetí a správnou volbou“ (Rakousko).

81. „Existuje mnoho zkomplikovaného, jež je třeba překonat: způsoby výkonu nadměrně vertikální autority, různé formy klerikalismu (přítomného nejen mezi kněžími), zapominání na fakt, že co se týká všech, má být také všemi projednáno. Úkolem osoby nesoucí zodpovědnost v církevním společenství je zapojení a ocenění přínosu všech, protože všichni se máme jeden od druhého co učit“ (Itálie). Ostatně „všeobecné kněžství nepotlačuje služebné kněžství a zase opačně. Již máme zkušenost společné jednání v průběhu synodálním procesu. Jak lze dospět také ke společnému rozhodování?“ (Německo).

82. Ukazuje se nutnost hluboké změny: „Je třeba vybudovat synodální institucionální model k výkonu moci a autority v církvi se strukturami a orgány, které vezmou v úvahu synodálního ducha (...) a nebudou mít pouze poradní hlas“ (Mukačevo). „Synodalita si vyžaduje hlubokou změnu mentality v církvi, zejména těch, kdo v ní nesou zodpovědný výkon autority“ (Belgie). Na druhé straně, „si věřící musí stále více uvědomovat, že jsou součástí církve a že jsou potřební pro život církve; a také že rozmanitost charismat se bez hierarchického řádu stává anarchií, tak jako se samotná hierarchie bez živého charismatu stává diktaturou“ (Mukačevo).

83. Tato změna se musí projevit skrze konkrétní rozhodnutí, která musí církev rozlišit. „Je třeba odvahy a moudrosti Ducha k revizi a každé nutné doktrinární, strukturální, kanonické a pastorální změně, aniž by došlo k rozbití společenství anebo upadla v zapomenutí postava Ježíše Krista a jeho

učení“ (Irsko). Právě biskupové jsou podstatnými aktéry této změny ve prospěch obnoveného a synodálního výkonu autority. „Věříme v hodnotu biskupské služby“ (Itálie).

84. Je třeba autoritu projevovat v takovém stylu vedení, které je bratrské a které zve ke spoluúčasti: „Abychom mohli žít kvalitnější styl vedení v církvi, mnozí žádají promyšlení více participativního řízení, které poskytuje prostor k naslouchání a rozlišování tak, aby byla autorita vnímána jako akt lásky a služby“ (Francie). Současně je zdůrazňováno také „napětí mezi autoritou a službou“ (vícejazyčná pracovní skupinka). Krom toho lze pojmenovat specifické charakteristiky evropské společnosti: „Aby se stala důvěryhodným a věrohodným partnerem ve veřejném prostoru, evropská církev musí naplňovat standardy fungování a stylu řízení našich společností. Proto je nutná transparentnost, zodpovědnost a participativní leadership“ (Belgie). Z toho důvodu „by se měly rozvinout anebo obnovit takové mechanismy pravidelné konzultace mezi kněžími, laiky a řeholníky, které budou garantovat transparentnost, efektivní komunikaci a spoluzodpovědnost“ (Skotsko).

85. Důležitou charakteristikou, kterou mnohé příspěvky zmiňují, je sepětí mezi autoritou a nasloucháním, která je v teologické tradici vyjadřována pojmem *sensus fidei fidelium* (mysl věřících pro víru). Právě na tento smysl klade důraz Synoda 2021-2024 a tato skutečnost se stává „důvodem velké radosti, povzbuzení a naděje pro všechny ty, kdo milují církev jako Boží lid“ (Irsko).

3.7 Jednota v rozmanitosti: mezi místní a celosvětovou rovinou

86. Evropské kontinentální shromáždění v Praze bylo příležitostí, jak zakusit jednotu v rozmanitosti. „Rozmanitost v katolické církvi je bohatstvím. Jak dobře víme, církev má dvě části plic, východní a západní. Každá z nich má svůj způsob myšlení, mluvení a řízení“ (Kypr). Synodální proces byl příležitostí k uvědomění si a k docenění této rozmanitosti: „Byť nebylo vždy jednoduché setkat se a vstoupit do dialogu, mnoho ruských katolíků přijali synodální proces jako pomoc a obohacení. Umožnil nám objevit, že v Kristu je církev jednou rodinou a že je bohatstvím žít rozmanitost etnik, kultur a liturgických tradic“ (Rusko). Z toho vyplývá povzbuzení k „uvědomění si rozmanitostí ve stylech života víry, což se dle našeho názoru dobře vyjadřuje doceněním liturgických a teologických tradic, které jsou současně sjednoceny na základě jediné víry celosvětové církve“ (Mukačevo). Východní církve si uchovávají instituce, které jsou výrazem synodality církve: „mohou být zdrojem přínosu mnoha pozitivních prvků k porozumění synodálního putování církve, zejména skrze adaptaci postupů, které již existují v řízení církví *sui iuris*“ (Ukrajina, řeckokatolická církev). Nicméně i východní církve jsou přizvány k obnově již existujících institutů synodality a k obnově těch, které se vytratily nebo přestaly být užívány. Je vyžadováno „mimo tolik toužené synodální konverze také možná revize některých kanonických norem takovým způsobem, aby lépe odrážely identitu církve a podporovaly její poslání jak na územích, kde tvoří katolíci křesťanskou většinu, tak i v situacích diaspory“ (Rumunsko).

87. Pozvání k jednotě v rozmanitosti zaznívá také tehdy, kdy jsou církve postavena před témata, která se vztahují ke specifickým kontextům či situacím, a které proto vyžadují odpověď vycházející z konkrétního kontextu: Jedná se o otázku decentralizace církve, která je současně místní i univerzální. Je třeba jasně a transparentně deklarovat, komu a v jakých případech přísluší rozhodovací pravomoc na rovině místní, regionální, celosvětové. Mnohé příspěvky volají po

zřízení příslušných institucí a kanonických struktur, které by umožnily rozvinutí synodálního jednání tak, aby se na každé úrovni procesy rozlišování rozvíjely způsobem autenticky synodálním.

88. Také ve světle pozitivní zkušenosti pražského shromáždění byl přednesen návrh ustanovení Evropského církevního shromáždění, které „by se mohlo konat v roce 2025. Šedesát let po vyhlášení Pastorální konstituce *Gaudium et Spes* na Druhém vatikánském koncilu by se toto církevní shromáždění mohlo sejít ke sdílení ‚radostí a nadějí, smutku a úzkostí lidí naší doby.‘ Mohli bychom naslouchat volání chudých a země v Evropě i na celém světě, mohli bychom se společně modlit a pracovat pro spravedlnost a mír“ (volný příspěvek pozvaného hosta).

4. Výhledy a priority

89. V průběhu jednacích dnů tohoto shromáždění jsme učinili duchovní zkušenost, která nám dala poprvé zakusit, že je možné se setkat, naslouchat si a vést dialog na základě našich odlišností a za překážkami, zdmi a bariérami, které si neseme z vlastních dějin. Potřebujeme milovat rozmanitost v naší církvi a podporovat se ve vzájemné úctě, silní vírou v Pána a v moc jeho Ducha.

90. Proto toužíme nadále kráčet synodálním způsobem: Spíše než jednu z možných metodologií práce považujeme synodalitu za životní styl naší církve, rozlišování v našich společenstvích a také při rozlišování znamená čas. Konkrétně chceme, aby toto kontinentální shromáždění nezůstalo izolovanou zkušeností, ale aby se z něj stalo pravidelné setkávání založené na všeobecném přijetí synodální metody, která prostupuje všemi strukturami a postupy života církve na všech úrovních. Tak bude možné se zabývat otázkami, v nichž naše úsilí musí dozrát a zesílit: doprovázení zraněných, umožnění vyšší účasti mládeže a žen, otevřenost učení se od lidí na okraji společnosti atd.

91. Synodální styl také umožňuje, abychom řešili různá napětí z misijní perspektivy, aniž bychom zůstali paralyzováni strachem, ale naopak abychom z nich čerpali sílu k další cestě. V průběhu naší práce se objevila zejména dvě napětí. Prvním je snaha o jednotu v rozmanitosti, bez toho abychom byli pohlceni uniformitou. Tím druhým je otevřenost k přijetí, jako svědectví bezpodmínečné lásky Otce ke svým dětem, spojená s odvahou k hlásání pravdy evangelia v její celistvosti: vždyť Bůh slibuje, že „milosrdenství a věrnost se setkají“ (Žl 85,11).

92. Uvědomujeme si, že to vše je možné proto, že jsme tuto zkušenost zažili v průběhu tohoto shromáždění, ale ještě mnohem více proto, že o tom svědčí život církvi, z nichž pocházíme. V této souvislosti máme na mysli zejména ekumenický a mezináboženský dialog, který tak silně zazníval v průběhu naší práce. Ale především věříme, že to vše je možné jako projev milosti: budovat stále více synodální církve je cestou, jak vyjádřit rovnost důstojnosti všech členů církve, která je založena na křtu, jímž se stáváme Božími dětmi a částmi Kristova těla, jako osoby spoluzodpovědné za společné dílo evangelizace, které Pán svěřuje své církvi.

Věříme, že pokračování Synody 2021–2024 nás může podporovat a doprovázet, zejména pokud na úrovni synodálního shromáždění dojde k projednání některých priorit:

- Prohloubení praxe, teologie a interpretace synodality. Je nutné, abychom objevili to, co je starobylého původu a přináleží k vlastní povaze církve, a přesto je stále nové. Toto je naším úkolem. Děláme první kroky na cestě, která se otevírá tím, jak po ní kráčíme.

- Zabývat se významem cele služebné církve jako rámcem další reflexe o charismatech a službách (svěcených i nesvěcených osob) a o vztazích mezi nimi.
- Zkoumat způsoby synodální podoby autority, tedy služby doprovázení církevních společenství a ochrany jednoty.
- Vyjasnit kritéria rozlišování v synodálním procesu a také to, jaká rozhodnutí přísluší dané rovině života církve, od místní církve po všeobecnou.
- Přijmout konkrétní a odvážná rozhodnutí o úloze žen v církvi a o jejich intenzivnějším zapojení na všech rovinách života církve, včetně jejich účasti v rozhodovacích procesech (tvorba a přijímání rozhodnutí).
- Zvážit napětí ohledně liturgie tak, aby se v synodálním duchu eucharistie stala pramenem společenství.
- Formovat k synodalitě celý Boží lid, zejména s ohledem na rozlišování znamení doby a s ohledem na naplnění společného poslání církve.
- Obnovit živý smysl pro misii tím, že bude překonána propast mezi vírou a kulturou tak, aby bylo možné přinášet evangelium způsobem srozumitelným a blízkým lidem. Proto je třeba nacházet jazyk účinně spojující tradici a obnovu. Především je však třeba putovat společně s lidmi, a nejen o nich anebo k nim hovořit. Duch nás vybízí, abychom v Evropě naslouchali volání chudých a volání země, zejména zoufalému volání obětí válek, které vyžadují spravedlivý mír.

Milovat církev, bohatství její rozmanitosti, není žádným samoučelným sentimentalismem. Církve je krásná, protože takovou ji touží mít Pán, aby naplnila poslání, které jí svěřil: hlásat evangelium a zvat všechny ženy a všechny muže ke vstupu do společenství, účasti a poslání, které jsou důvodem existence církve, oživované stálou přítomností Ducha. Milovat naši evropskou církev proto znamená obnovit naše úsilí v nesení tohoto závazku také na našem kontinentu, v prostředí, které je poznamenané tolika nám známými odlišnostmi.

Pokračování našeho synodálního putování svěřujeme svatým patronům a mučedníkům Evropy!

Adsumus Sancte Spiritu!

Závěrečné vyjádření biskupů

Děkujeme Pánu za zkušenost synodality, kdy jsme poprvé na kontinentální úrovni viděli vedle sebe biskupy, kněze, zasvěcené osoby a laiky. Máme radost, protože jsme během těchto dnů v Praze zjistili, že společně prožité chvíle modlitby a práce během shromáždění byly hlubokým duchovním a skutečně synodálním zážitkem. Vzájemné naslouchání, plodný dialog, vyprávění o tom, jak naše církevní společenství prožívala první fázi synodálního procesu a připravovala se na toto kontinentální setkání, jsou jasným znamením naší jedinečné sounáležitosti s Kristem.

Národní zprávy, práce ve skupinách a řada vystoupení, která jsme si vyslechli, se spojily v závěrečném dokumentu, který byl předložen shromáždění a který bude příspěvkem církvi v Evropě k přípravě *Instrumentum laboris* pro synodu. Děkujeme všem, kteří se s námi podělili o své zkušenosti s upřímností a respektem k různým citlivým tématům; děkujeme také redakčnímu výboru za skvělou práci, kterou odvedl při přípravě dokumentu.

Jako plod této synodální zkušenosti se my, biskupové, zavazujeme nadále prožívat a podporovat synodální proces ve strukturách a životě našich diecézí. Tato zkušenost péče o celou církev v Evropě nás povzbudila v našem odhodlání věrně žít naše univerzální poslání. Zasadíme se v podpoře instrukcí Svatého otce, Petrova nástupce, pro synodální církev, která je živená zkušeností společenství, spoluúčasti a poslání v Kristu.

Chceme kráčet společně, svatý Boží lid, laici a pastýři, poutníci, ulicemi Evropy, abychom hlásali radost z evangelia, která pramení ze setkání s Kristem, a chceme toto činit společně s mnoha bratry a sestrami z jiných křesťanských denominací. Chceme usilovat o rozšíření prostoru našich stanů, aby se naše církevní společenství stala místem, kde se každý cítí být přijat.

Praha 11. února 2023

Památka Panny Marie Lurdské

Příloha A: Program jednání

Místo jednání:

OREA Hotel Pyramida Praha
Bělohorská 24
169 01 Praha 6
Česká republika
+420233102111

Neděle

5. února 2023

Příjezd

18:30 Odchod na mši svatou

19:00 **Zahajovací mše svatá s nešporami v premonstrátském opatství na Strahově**

Předsedající: S. E. Msgr. Jan Graubner, arcibiskup pražský

20:30 Večeře v hotelu

Pondělí

6. února 2023

07:30 **Mše svatá – hlavní sál**

Předsedající: kard. Jean-Claude Hollerich, generální zpravodaj Synody

08:15 Snídaně

09:00 **Zahájení shromáždění – hlavní sál**

Moderátor: P. Antonio Ammiranti, zastupující sekretář a mluvčí CCEE

Modlitba Adsumus

Pozdravy: Mons. Jan Graubner, arcibiskup pražský

Mons. Gintaras Grušas, arcibiskup vilniuský a předseda CCEE

kard. Mario Grech, generální sekretář Synody

09:30 **Pracovní metodologie shromáždění**

Dr. Mauricio Lopez Oropeza, člen pracovní skupiny generálního sekretariátu Synody

10:00 **Duchovní uvedení shromáždění**

Prof. Mons. Tomáš Halík, Univerzita Karlova Praha

10:30 Přestávka

11:00 **1. pracovní setkání**

Moderátor: P. Antonio Ammiranti

13 příspěvků národních delegátů k otázkám z Dokumentu pro kontinentální etapu: dva delegáti z každé biskupské konference (6 min.)

Všechny příspěvky musí být v psané formě odevzdány sekretariátu CCEE.

Po každých 4 delegacích následuje meditativní přestávka/modlitba 3 min.

12:30 Konec pracovního setkání

12:45 Oběd

15:00 **Práce ve skupinkách – 1. otázka DKE**

14 skupinek složených z 12 delegátů

Metoda duchovní konverzace

Skupinky se budou ve stejném složení setkávat po celou dobu shromáždění.

16:30 Přestávka

17:00 **1. pracovní setkání – hlavní sál**

Moderátor: P. Antonio Ammiranti

Sdílení výsledků pracovních skupinek v plénu (4 min. každá skupinka), volné příspěvky (3 min.) a příspěvky hostů (3 min.)

Příspěvky pracovních skupinek budou předány sekretariátu.

Po každém 5. příspěvku meditativní přestávka/modlitba 3 min.

19:00 Modlitba vedená bratřími a sestrami z komunity Taizé

19:45 Večeře v hotelu

Úterý

7. února 2023

07:30 **Mše svatá – hlavní sál**

Předsedající: kard. Marc Ouellet, prefekt Dikasteria pro biskupy

08:15 Snídaně

09:00 **2. pracovní setkání – hlavní sál**

Moderátor: dr. Mauricio Lopez Oropeza, člen pracovní skupiny generálního sekretariátu Synody

13 příspěvků národních delegátů k otázkám z Dokumentu pro kontinentální etapu: dva delegáti z každé biskupské konference (6 min.)

Všechny příspěvky musí být v psané formě odevzdány sekretariátu CCEE.

Po každém 4. příspěvku následuje meditativní přestávka/modlitba 3 min.

10:30 Přestávka

11:00 **Práce ve skupinkách – 2. otázka DKE**

14 skupinek složených z 12 delegátů

Metoda duchovní konverzace

Skupinky se budou ve stejném složení setkávat po celou dobu shromáždění.

12:30 Konec pracovního setkání

12:45 Oběd

15:00 **2. pracovní setkání – hlavní sál**

Moderátor: dr. Mauricio Lopez Oropeza

Sdílení výsledků pracovních skupinek v plénu (4 min. každá skupinka), volné příspěvky (3 min.) a příspěvky hostů (3 min.)

Příspěvky pracovních skupinek budou předány sekretariátu.

Po každém 5. příspěvku meditativní přestávka/modlitba 3 min.

17:00 Přestávka

17:00 3. pracovní setkání – hlavní sál

Moderátor: dr. Beate Gilles, generální sekretářka Německé biskupské konference

13 příspěvků národních delegátů k otázkám z Dokumentu pro kontinentální etapu: dva delegáti z každé biskupské konference (6 min.)

Všechny příspěvky musí být v psané formě odevzdány sekretariátu CCEE.

Volné příspěvky (3 min.) a příspěvky hostů (3 min.)

Po každém 4. příspěvku meditativní přestávka/modlitba 3 min.

19:00 Modlitba vedená představiteli Ukrajinské řeckokatolické církve

19:45 Večeře v hotelu

Středa

8. února 2023

Snídaně

08:30 Modlitba vedená představiteli Konference evropských církví

09:00 Práce ve skupinkách – 3. otázka DKE

14 skupinek složených z 12 delegátů

Metoda duchovní konverzace

Skupinky se budou ve stejném složení setkávat po celou dobu shromáždění.

10:30 Přestávka

11:00 3. pracovní setkání – hlavní sál

Moderátor: dr. Beate Gilles

Sdílení výsledků pracovních skupinek v plénu (4 min. každá skupinka), volné příspěvky (3 min.) a příspěvky hostů (3 min.)

Příspěvky pracovních skupinek budou předány sekretariátu.

Po každém 5. příspěvku meditativní přestávka/modlitba 3 min.

12:30 Konec pracovního setkání

12:45 Oběd

15:00 **4. pracovní setkání – hlavní sál**

Moderátor: dr. Mauricio Lopez Oropeza

Souhrn online pracovních skupinek a volné příspěvky (4 min.).

Příspěvky pracovních skupinek budou předány sekretariátu.

17:00 Přestávka

17:20 Odjezd na mši svatou

18:00 **Mše svatá v pražské katedrále**

Přítomni budou také delegáti národní synodální fáze v České republice.

Předsedající: kard. Mario Grech, generální sekretář Synody

20:00 Večeře v hotelu

Čtvrtek

9. února 2023

07:30 **Mše svatá – hlavní sál**

Předsedající: Mons. Jude Thaddeus Okolo, apoštolský nuncius v České republice

08:15 Snídaně

09:00 **5. pracovní setkání – hlavní sál**

Moderátor: P. Antonio Ammiranti

Představení návrhu závěrečného dokumentu a diskuse

10:30 Přestávka

11:00 **5. pracovní setkání – hlavní sál**

Schválení závěrečného dokumentu

12:30 **Závěr**

Mons. Gintaras Grušas

12:45 Oběd

Volné odpoledne

19:30 Možnost večere v hotelu

Setkání předsedů biskupských konferencí

Pátek

10. února 2023

Snídaně

09:00 **Ranní chvály – hlavní sál**

Předsedající: kard. Juan José Omella Omella, předseda Španělské biskupské konference

09:30 **Pracovní setkání – hlavní sál**

Moderátor: Mons. Ladislav Nemet, místopředseda CCEE

Příspěvky předsedů biskupských konferencí ke zhodnocení synodální zkušenosti na základě závěrečného dokumentu kontinentálního synodálního shromáždění

11:00 Přestávka

11:30 **Pracovní setkání – hlavní sál**

Příspěvky předsedů biskupských konferencí ke zhodnocení synodální zkušenosti na základě závěrečného dokumentu kontinentálního synodálního shromáždění

12:45 Oběd

15:00 **Práce ve skupinkách (4)**

16:45 Konec jednání

17:15 Odjezd na mši svatou

18:00 **Mše svatá s nešporami v benediktinském opatství na Břevnově**

Předsedající: Mons. Ladislav Nemet

20:00 Večeře v hotelu

Sobota

11. února 2023

Snídaně

09:00 **Ranní chvály – hlavní sál**

Předsedající: kard. Matteo Zuppi, předseda Italské biskupské konference

09:30 **Pracovní setkání**

Moderátor: kard. Jean-Claude Hollerich, místopředseda CCEE

Plenární sdílení práce ve skupinkách a diskuse

11:00 Přestávka

11:30 **Pracovní setkání – hlavní sál**

Plenární sdílení práce ve skupinkách

12:45 Oběd

15:00 **Závěrečné setkání – hlavní sál**

Představení a schválení komentáře k závěrečnému dokumentu

17:15 **Závěr**

Mons. Gintaras Grušas, předseda CCEE

17:30 Odjezd na mši svatou

18:00 **Mše svatá s nešporami v kostele Všetech svatých**

Předsedající: Mons. Gintaras Grušas

19:30 Recepce na pražském arcibiskupství

Neděle

12. února 2023

Snídaně

Možnost mše svaté v pražských kostelích

12:00 Oběd v hotelu

Odjezd

Příloha B: Seznam účastníků

Příloha A

SEZNAM ÚČASTNÍKŮ

NÁRODNÍ DELEGÁTI BISKUPSKÝCH KONFERENCÍ

ALBANIA	<p>H.E. Msgr. Angelo Massafra <i>Metropolitan Archbishop of Shkodër-Pult</i></p> <hr/> <p>Rev. Bernard Caruana</p> <hr/> <p>Mr. Petrika Lame</p>	CROATIA	<p>H.E. Msgr. Želimir Puljić (del.) <i>Archbishop Emeritus of Zadar</i></p> <hr/> <p>Ms. Diana Tikvić</p> <hr/> <p>Sr. Marta Carti</p> <hr/> <p>Mr. Zvonimir Ancić</p>
AUSTRIA	<p>H.E. Msgr. Franz Lackner <i>OFM</i> <i>Archbishop of Salzburg</i></p> <hr/> <p>Mr. Markus Welte</p> <hr/> <p>Ms. Regina Polak</p> <hr/> <p>Ms. Petra Steinmair-Pösel</p>	CYPRUS	<p>H.E. Msgr. Selim Sfeir <i>Archbishop of Cyprus</i></p> <hr/> <p>Rev. Ibrahim Khita</p>
BELARUS	<p>H.E. Msgr. Aliaksandr Yasheuskiy (del.) <i>Auxiliary Bishop of Minsk-Mohilev</i></p> <hr/> <p>Rev. Viktor Haidukevich</p>	CZECH REPUBLIC	<p>H.E. Msgr. Jan Graubner <i>Archbishop of Prague</i></p> <hr/> <p>Ms. Hana Pohořalá</p> <hr/> <p>Rev. Josef Míkulášek</p> <hr/> <p>Rev. Prokop Brož</p>
BELGIUM	<p>H.Em. Card. Jozef De Kesel <i>Archbishop of Mechelen-Brussels</i></p> <hr/> <p>Ms. Nathalie Beurrier</p> <hr/> <p>Mr. Geert De Cubber</p> <hr/> <p>Ms. Jolanta Mrozowska</p>	ENGLAND & WALES	<p>H.E. Msgr. Nicholas Hudson (del.) <i>Auxiliary Bishop of Westminster</i></p> <hr/> <p>Rev. Jan Nowotnik</p> <hr/> <p>Ms. Sarah Adams</p> <hr/> <p>Ms. Jessica Wilkinson</p>
BOSNIA & HERZEGOVINA	<p>H.E. Msgr. Tomo Vukšić <i>Metropolitan Archbishop of Sarajevo & Military Ordinary</i></p> <hr/> <p>Msgr. Ivo Tomašević</p>	ESTONIA	<p>H.E. Msgr. Philippe Jourdan (2nd part) <i>Apostolic Administrator of Estonia</i></p> <hr/> <p>Ms. Marge Marie Paas</p>
BULGARIA	<p>H.E. Msgr. Strahil Kavalenov (del.) <i>Bishop of Nicopolis</i></p> <hr/> <p>Rev. Salvatore Frascina</p> <hr/> <p>Rev. Martin Jilek</p> <hr/> <p>Dr. Bogdan Penev</p>	FRANCE	<p>H.E. Msgr. Eric de Moulins-Beaufort <i>Archbishop of Reims</i></p> <hr/> <p>Ms. Lucie Lafleur</p> <hr/> <p>Ms. Anne Ferrand</p> <hr/> <p>H.E. Msgr. Alexandre Joly <i>Bishop of Troyes</i></p>
		GERMANY	<p>H.E. Msgr. Georg Bätzing <i>Bishop of Limburg</i></p> <hr/> <p>Dr. Irme Stetter-Karp</p> <hr/> <p>Prof. Dr. Thomas Söding</p> <hr/> <p>Dr. Beate Gilles</p>
		GREECE	<p>H.E. Msgr. Sevastianos Rossolatos (del.) <i>Archbishop Emeritus of Athens</i></p> <hr/> <p>Ms. Despoina Roussou</p>

SCOTLAND	H.E. Msgr. Brian McGee (del.) <i>Bishop of Argyll & The Isles</i>	UKRAINE GREEK-CATHOLIC	H.E. Msgr. Teodor Martyniuk (del.) <i>Auxiliary Bishop of Tenopli-Zboriv</i>	
	Rev. Gerard Maguinness		Sr. Danyjila Szumna	
	Sr. Anne Marie McGuan		Ms. Khrystyna Potereyko	
	Ms. June Clunie		Ms. Yana Voloshchuk	
SLOVAKIA	H.E. Msgr. Bernard Bober <i>Metropolitan Archbishop of Košice</i>	UKRAINE LATIN	H.E. Msgr. Mieczysław Mokrzycki (2nd part) <i>Metropolitan Archbishop of Leopoli</i>	
	Ms. Renáta Ocilková		H.E. Msgr. Oleksandr Yazlovetskiy <i>Auxiliary Bishop of Kyiv-Zhytomyr</i>	
	Ms. Mária Spišiaková		H.E. Msgr. Radosław Zmitrowicz, O.M.I. <i>Auxiliary Bishop of Kamyanets-Podilskyi</i>	
	Rev. Ivan Ružička		Ms. Iryna Sashko	
SLOVENIA	H.E. Msgr. Peter Štumpf (del.) <i>Bishop of Murska Sobota</i>	SECRETARIAT OF THE SYNOD	INVITED GUESTS	
	H.E. Msgr. Maksimilijan Matjaž <i>Bishop of Celje</i>		H.Em. Card. Mario GRECH <i>General Secretary</i>	
	Mr. Igor Bahovec		H.Em. Juan José Omella Omella <i>Archbishop of Barcelona</i>	
	Sr. Anja Kastelic		H.E. Msgr. Luis Marín De San Martín <i>Undersecretary</i>	
SPAIN	H.Em. Juan José Omella Omella <i>Archbishop of Barcelona</i>	DICASTERY FOR BISHOPS	Mr. Mauricio López Oropeza <i>Coordinator for the Task Force of the Synod</i>	
	H.E. Msgr. Vicente Jiménez Zamora <i>Archbishop Emeritus of Zaragoza</i>		H.Em. Card. Marc OUELLET <i>Prefect</i>	
	Rev. Luis Manuel Romero Sánchez		APOSTOLIC NUNCIATURE	H.E. Msgr. Jude Thaddeus Okolo <i>Apostolic Nuncio to the Czech Republic</i>
	Sr. Maria José Tuñón Calvo			CCEE COMMISSIONS
Ms. Dolores Loreto Garcá PI	H.E. Msgr. Felix Gmür <i>Bishop of Basel</i>	H.E. Msgr. Zbignevs Stankevics <i>Archbishop of Riga President of the Evangelisation & Culture Commission</i>		
SS. CYRIL & METHODIUS	H.E. Msgr. Ladislav Nemet SVD <i>Archbishop of Belgrade</i>	UKRAINE GREEK-CATHOLIC	H.E. Msgr. Claudio Giuliodori <i>General Ecclesiastical Assistant at the Catholic University of the Sacred Heart, Milan, Italy President of the Youth Commission</i>	
	Rev. Albert Demaj		H.E. Msgr. Leo Cushley <i>Archbishop of St Andrews & Edinburgh, Scotland President of the Family & Life Commission</i>	
	Mr. Petar Dujić			
	Ms. Timea Bertalan			
SWITZERLAND	Ms. Helena Jeppesen-Spuhler			
	Ms. Tatjana Disteli			
	H.E. Msgr. Martin Kmetec <i>Metropolitan Archbishop of Izmir</i>			
TURKEY	Mr. Akan Aricioğlu			

HUNGARY	H.E. Msgr. András Veres <i>Bishop of Győr</i>	MONACO	H.E. Msgr. Dominique-Marie David <i>Archbishop of Monaco</i>
	Rev. Gábor Németh		Sr. Alfonsina Lepore
	Sr. Hedvig Deák		Ms. Laure Medecin
	Ms. Edit Frivaldszky		Mr. David Anslau
IRELAND	H.E. Msgr. Eamon Martin <i>Archbishop of Armagh</i>	MUKACHEVO	Rev. Mykhaylo Mykulanynets
	Dr. Nicola Brady		Rev. Vasyl Pidhirskyi
	Rev. Eamonn Fitzgibbon		Ms. Mariia Sabov
	Ms. Julieann Moran		Ms. Olesya Nosenko
ITALY	H.Em. Card. Matteo Maria Zuppi (2nd part) <i>Archbishop of Bologna</i>	THE NETHERLANDS	H.E. Msgr. Johannes Van Den Hende <i>Bishop of Rotterdam</i>
	H.E. Msgr. Antonio Mura <i>Bishop of Nuoro</i>		Dr. Monica. C.H. Van Dijk-Groeneboer
	Msgr. Valentino Bulgarelli		Ms. Lisette. H.A. van Oordt
	Sr. Nicoletta Vittoria Spezzati		Rev. Richard Steenvoorde OP
	Prof.ssa Giuseppina De Simone		
LATVIA	H.E. Msgr. Zbignevs Stankevics (del.) <i>Archbishop of Riga</i>	NORDIC COUNTRIES	H.E. Msgr. Czesław Kozon <i>Bishop of Copenhagen</i>
			Rev. Marco Pasinato
			Sr. Anna Mirijam Kaschner
LITHUANIA	H.E. Msgr. Gintaras Grušas <i>Archbishop of Vilnius</i>	POLAND	H.E. Msgr. Stanisław Gądecki <i>Archbishop of Poznań</i>
	H.E. Msgr. Algirdas Jurevičius <i>Bishop of Telšiai</i>		H.E. Msgr. Adrian Galbas <i>Archbishop of Katowice</i>
	Ms. Vaida Spangelevičute-Knežienė		Mr. Aleksander Bańka
	Ms. Agne Markauskalte		Sr. Mirona Turzyńska OSF
LUXEMBOURG	H.Em. Card. Jean-Claude Hollerich <i>SJ</i> <i>Archbishop of Luxembourg</i>	PORTUGAL	H.E. Msgr. José Ornelas Carvalho, <i>SCI</i> <i>Bishop of Leiria-Fátima</i>
	Mr. Jean-Louis Zeien		Ms. Carmo Rodeia
	Ms. Josiane Mirkes		Ms. Anabela Sousa
	Ms. Sandy Syoen		
MALTA	H.E. Msgr. Charles Scicluna <i>Archbishop of Malta</i>	ROMANIA	H.E. Msgr. Cristian Dumitru Crişan (del.) <i>Auxiliary Bishop of Blaj</i>
	Rev. Daniel Joseph Sultana		Fr. Cristian Barta
	Sr. Natalie Abela		Fr. F.Zsolt Kovacs
	Mr. Francesco Pio Attard		Ms. Liana Gehl
MOLDOVA	H.E. Msgr. Anton Cosa (2nd part) <i>Bishop of Chişinău</i>	RUSSIA	H.E. Msgr. Paolo Pezzi <i>Archbishop of Mother of God Diocese, Moscow</i>
	Msgr. Cesare Lodeserto		Ms. Oksana Pimenova
			Fr. Stephan Lipke <i>SJ</i>

**SANT'EGIDIO
COMMUNITY**

Mr. Cesare Zucconi

Ms. Hilde Kieboom

TAIZÉ COMMUNITY

br. Matthew

br. Luc

OPUS DEI

Rev. Manuela Lobo

Mr. Jakub Kříž

STAFF**CZECH BISHOPS'
CONFERENCE
/
LOCAL CHURCH**

Fr. Stanilav Příbyl, CSsR

General Secretary

Rev. Roman Czudek

Mr. Jiří Uher

Mr. Vojtěch Alexa

Mr. Jan Štěpančík

Ms. Kateřina Odvodyová

Mr. Ondřej Elbel

CCEE SECRETARIAT

Rev. Martin Michalíček

General Secretary

Rev. Antonio Ammirati

Vice-General Secretary and Spokesperson

Mr. David Topping

Assistant

Ms. Antonella De Gregorio

Accountant

Mr. Max Imfeld

Ms. Anita Imfeld

**REDACTIONAL
COMMITTEE**

Fr. Giacomo Costa SJ

Ms. Myriam Wijlens

Ms. Klara Antonia Csiszár

Rev. Mirosław Tykfer

Mr. Andrea Gagliarducci

Mr. Arnaud Join-Lambert

**MEDIA
TEAM**

Mr. Matthias Kopp

Fr. Leszek Gesak SJ

Mr. Faustino Catalina

Ms. Anna Kurian-Montabone

Ms. Monika Klimentová

INTERPRETERS**IT-EN**

Mr. Martin Esposito

Ms. Elisabetta Mariotti

IT-PL

Ms. Marta Kostyk

Ms. Katarzyna Dereszowska

IT-DE

Mr. Paolo Sturm

Ms. Soledad Ugolinelli

IT-FR

Ms. Francesca Ciotti

Ms. Barbara De Luzenberger

RENOVABIS	Rev. Thomas Schwartz	International Cooperation for Development and Solidarity (CIDSE)	Ms. Josianne Gauthier
UCESM	Fr. Jānis Melņikovs SJ	Observatory on Intolerance and Discrimination against Christians in Europe (OIDACE)	Ms. Anna Diouf
	Sr. Olena Bys		
CEC	Rev. Christian Krieger	INTERNATIONAL FEDERATION OF CATHOLIC UNIVERSITIES (FIUC)	Ms. Isabel Capelo Gil
	Ms. Valérie Duval-Poujol		
TOGETHER FOR EUROPE	Mr. Gerhard Pross	FOCOLARE	Ms. Margaret Karram
CATHOLIC-ORTHODOX FORUM	H. Em. Nikitas Lioulias <i>Archbishop of Thyateira and Great Britain</i>	NEOCATECHUMENAL WAY	Mr. Francisco Canzani
COMECE	Rev. Manuel Barrios Prieto		Mr. Giuseppe Rigosi
CARITAS EUROPA	Ms. Maria Nyman	COMMUNION AND LIBERATION	Mr. Tobias Spandri
	Ms. Tetiana Stawnychy		Rev. Stefano Pasquero
FAFCE	Mr. Vincenzo Bassi	Catholic Charismatic Renewal International Service (CHARIS)	Mr. Claude Brenti
	Mr. Nicola Speranza		Ms. Cathy Brenti
JUSTICE AND PEACE	Mr. Daniel Darmanin	SCHÖNSTATT	Fr. Walter Heinrich
	Mr. Stefan Lunte		Ms. Maria Pelz

CATEGORIA	NOME
Austria	Lukas D. Albert
	Anja Appel
	Korbinian Birnbacher OSB
	Angelika Hirschenberger
	Victoria König
	Wolfgang Mazal
	Maria Plankensteiner-Spiegel
	Angelika Ritter-Grepl
	Nora Tödting-Musenbichler
Belgio / Belgium	Hilde Pex
	Birger Dassonneville
	Johan Bonny
	Herman Cosijns
	Stanislas Deprez
	Françoise Hamoir
	Carine Devogelaere
	Jens Van Rompaey
	Bart Coenegrachts
Bulgaria	Valter Gorra
	Rositsa Zlateva
	David La Fede
	Bozhena Cwiatkowa
	Loredana Martinas
	Majda Susteric
	Petko Valov
	Daniel Kowalewski OFM CAP
	Svetla Zekova
	Rumen Stanev
Cipro / Cyprus	Elias Liasides
	Elenitsa Pavlou
	Marth Nammour
	Cecile Hadjigiorgio
	Georges Allam
	Pavao Mikulčić

Croazia / Croatia	Marijan Pavelić
	Marko Medved
	Bruna Velčić
	Marin Batur
	Josip Staržik
	Jure Matković
	Gina Šparada
	Andelko Koščak
Francia / France	Sanja Plevko
	Hugues De Woillemont
	François Ondinet
	Isabelle Morel
	Éric Tallon
	Cécile Tallon
	Claire Halleux De Soissons
	Florence Chereil
	Dominique Rouyer
	François Meusnier
	Sister Albertine
Germania / Germany	Sattler Lautet
	Kerstin Fuchs
	Katharina Ganz
	Lisa Holzer
	Hendrik Johannemann
	Peter Kohlgraf
	Charlotte Kreuter-Kirchhof
	Andreas Murk
	Ralph Poirrel
	Johanna Rahner
Grecia / Greece	Lubica Kmetova
	Markos Palamaris
	Angela Sestrini
	Leonardos Xanthakis
	Mairilina Freri
Inghilterra e Galles England & Wales	John McGowan OCD
	Lynda Dearlove VCF
	Amy Cameron
	David Cross
	John Smartt
	Deborah Cottam
Callan Slipper	

	Elizabeth Harris-Sawczenko
	Simeon Elderfield
	Johan Bergström-Allen
Irlanda / Ireland	Frank McGuinness
	Stephen Sherry
	Kathleen McGarvey
	Janet Forbes
	Ursula Halligan
	Ciara Ferry
	Helena O'Shea
	Declan Hurley
	Paula McKeown
	Gary Carville
Italia / Italy	Paolo Verderame
	Lucia Capuzzi
	Gioele Anni
	Francesco Zaccaria
	Chiara Griffini
	Pierpaolo Triani
	Vito Mignozzi
	Stefano Tarocchi
Livio Tonello	
Fausto Arici	
Lettonia / Latvia	Rita Refalo
	Liliane Bertrand
	Gunta Ziemele
	Rihards Rasnācis
	Līva Kupfere
Alja Avotiņa	
Lituania / Lithuania	Andrius Vaitkevičius
	Gediminas Jankūnas
	Linas Baltrušaitis
	Darius Chmielelauskas
	Linita Žebrauskienė
	Vaiva Stanionė
	Rozvita Vareikienė
	Asta Venskauskaitė MVS
	Miglė Viselgaitė
	Sigitas Daugnoras
Patrick Muller	
Daniel Graul	

Lussemburgo Luxembourg	Marie-Christine Ries
	Josef Sayer
	Gérard Kleffer
	Damián María Montes
	Paula Vega
	Paolo Curtaz
	Padre Salvador Aguado
	Margarita Martínez Estrada
Malta	Anton Teuma
	Bernardette Fenech
	Anton Galea Scannura
	Joe Farrugia
	Marija Cachia
	Lino Sultana
	Dorienne Portelli
	Shirlee Zammit Munro
Jimmy Bonnici	
Joe Saliba	
Mukachevo	Vladyslav Ihnatyshyn
	Pavlo Fitsay
	Oleksii Tulluk
	Olena Luhosh
	Kateryna Olas-Deket
	Nataliia Lompei
	Pavlo Vainharten
Bohdana Kornuta	
Paesi Bassi The Netherlands	Ellen Kleinpenning Den Bosch
	Dominicus Kamsma Groningen-Leeuwarden
	Corinne Van Der Loos Haarlem-Amsterdam
	Pastoor M. Los
	Benno Van Croesdijk
	Ben Hartmann
Sophie Van De Boom	
Paesi Nordici Nordic Countries	Erik Varden
	Marco Tervarportti
	Michael Frigge
	Arne Marco Kirsebom
	Bjørn Tao Quoc Nguyen
	Andres Bernar
	Anna Sandberg
Kristina Hellner	

Ucraina Greco-Cattolica Ukraine Greek-Catholic	Josafat Boiko
	Nazar Duda
	Roman Demush
	Iryna Yurkevych
	Petro Pipka
	María Yarema
	Roman Prokopec
	Svitlana Mokryk
Ucraina Rito Latino Ukraine Latin Rite	Petro Balog
	Orysiá Uska
	Aline Nikolaevska
	Marta Paloytay
	Anastasia Markiv
	Stanislav Stepanchuk
	Edyta DuszczaK
	Tereza Matla
	Oleg Kovyniov
Oleg Zharuk	
Ungheria / Hungary	Vlaj Márk
	Sümeghy Kata
	Csernai Balázs
	Puskás Attila
	Kranitz Mihály
	Laurinyecz Mihály
	Koczka Dávid OSB
	Bagyinszki Ágoston OFM
	Janka Gábor
	Sereghy Xénia
	Kiss Gábor
Kovacsics Zsuzsanna SSS	
CEEC	José María Alvira
Comunione e Liberazione Communion & Liberation	Andrea D'auria

	Hans Rossine Niels Messerschmidt
Polonia / Poland	Dorota Kiedrowska Beata Chojnacka Beata Boguszewska Katarzyna Parzych-Blakiewicz Grzegorz Kasjaniuk Andrzej Proniewski Barbara Radzymińska
	Paulo Rocha Isabel Figueiredo Pedro Gil Eduardo Duque Rui Pedro Joaquim Santos Maria Carlos José Augusto Manuel Carvalheiro Dias
	Lubomír Mlčoch Rezníčková Marcela Šikula Petr Švédová Zdenka Vokál Jan Martínek Michal Regendová Kateřina Hruška Petr Jirsa František Černý Pavel
	Ioan Călin Bot Silviu Moşneag Dumitru Marius Cerghizan Felix Roca Csont Ede Laurențiu Costin Razvan-Iacob Vasile Szilvagyí Zsolt Daniel Bulai Francisc Ungureanu
	Aldo Santangelo Maureen Ruddy Anne Moore

	Andrew Clark Imelda Ann Dupuis George Hagerty Helena Rameckers Frances Gallagher Eileen Mcquade	
Slovacchia / Slovakia	Stanislav Gábor Peter Holbička Pavol Hrabovecký Renata Jamborova SSS Miloš Lichner SJ Marcel Mojižeš Juraj Vittek Peter Sýkora Mária Kucharčíková Peter Zimen	
	Helena Šijanec Slavko Rebec Lucija Nastran Vinko Potočnik Gregor Lotrič Bernardka Radej Vida Rus Marjeta Plja Cevc Silvester Gabršček Stane Bešter Ofncap	
	SS. Cirillo e Metodio SS. Cyril & Methodius	Simo Ljuljić Vladimir Kovač
	Svizzera Switzerland	Valentina Anzini Renata Asal-Steger Mentari Baumann Claire Jonard Marie-Antoinette Lorwich Marjan Marku Lulza Milani Simon Spengler Felix Terrier Malika Schäffer
		Stefan Batruch Sevastiana Karvacka OSBM